

Міністерство освіти і науки України
Український католицький університет
Факультет суспільних наук

Дипломна робота на тему:

**Поліціювання протестів в Україні після реформи правоохоронних
органів 2015 року**

Виконала студентка 4 курсу бакалаврату

за спеціальністю «Соціологія»,

групи – ССО 18Б

Ковальчук Анастасія Сергіївна

Науковий керівник:

к.с.н., старший викладач

Сидорович Тетяна

Львів 2022

Зміст

Вступ:	3
Розділ 1: Законодавче підґрунтя та стилі поліціювання протестів	7
Розділ 1.1 Правове регулювання поліціювання протестів у міжнародних документах	7
Розділ 1.2 Чинники, що впливають на правоохоронців під час поліціювання протестів: практики держав світу	11
Висновок до розділу 1	18
Розділ 2: Реформа поліції України 2015 року: основні аспекти та наслідки	20
Висновок до розділу 2	32
Висновки до розділу 1-2:	32
Розділ 3: “Поліцейські розуміють, що чорне, а що біле”: фактори, що впливають на поліціювання протестів (думка активістів та правоохоронців)	34
3.1 Методологічна частина	34
3.2 Емпірична частина	37
Висновки до розділу 3	59
Висновки	60
Список використаної літератури:	63
Додатки:	68

Вступ:

Актуальність та важливість досліджуваної проблеми: Робота правоохоронних органів на різного роду публічних зібраннях, протестах є однією з головних умов їх проведення. Поліція повинна забезпечувати порядок, дотримання прав та свобод людини, боротися з неправомірною поведінкою та слідкувати за тим, аби зібрання відбулося справді мирно та відповідало законам держави. Дані правила прописані та чітко окреслені як у законодавчих актах кожної держави, так і на міжнародному рівні у Копенгагенському документі ОБСЄ 1990 року. Здається, що якщо правила є затвердженими, то поліція завжди буде поводити себе відповідно до цих принципів. На практиці, часто стається так, що поліція не виконує свої основні функції та перешкоджає праву громадян на мирні зібрання. Варто розуміти, які саме чинники впливають на це та знайти можливі варіанти розв'язання проблеми. Фактори, що впливають на поведінку поліцейських під час протесту, досліджували у своїх працях Донателла Делла Порта, Роджер Гірі та ін. Прикладом такої неправомірної поведінки з боку правоохоронних органів є Революція Гідності, що відбулася в Україні у 2014 році. Вона показала, що система українських правоохоронних органів є далеко не досконалою та стала рушійною силою для змін, що відбулися в цій структурі у 2015 році. Дослідження цієї теми є актуальним для України, адже варто визначити чи дійсно ті зміни, що запропонувала нам влада є ґрунтовними, допоможуть українцям почуватися впевненіше та знати, що коли вони захочуть зібратися на протест, усі їхні права будуть захищені, тобто поліція буде захищати та допомагати, а не розганяти та вбивати. Варто додати, що український контекст (як у питанні реалізації інституційних реформ, так і у фокусі діяльності правоохоронних органів як такої) є малодослідженим, що додає актуальності цій роботі.

Предмет: поліціювання протестів після реформи правоохоронних органів України

Об'єкт:

за критерієм носія проблеми: українська поліція

за критерієм загальної проблеми: поліціювання протестів в умовах інституційної турбулентності

Мета: визначити основні фактори, що впливають на поведінку поліцейських під час мирних протестів та охарактеризувати основні зміни, що відбулися під час реформи поліції України у 2015 році.

Завдання 1: описати нормативно-правову базу для поліціювання протестів;

Завдання 2 : з'ясувати, які фактори можуть впливати на поведінку поліцейських на протестах;

Завдання 4 : охарактеризувати можливі моделі поведінки правоохоронних органів під час мирних зібрань; здійснити огляд міжнародного контексту;

Завдання 5: описати реформу правоохоронних органів 2015 року;

Завдання 6: висунути гіпотези для проведення якісного дослідження.

Завдання 7: підтвердження/спростування висунутих гіпотез шляхом проведення глибинних інтерв'ю з поліцейськими та активістами.

Завдання 8: підтвердження/спростування висунутих гіпотез шляхом контент-аналізу публікацій у медіа та порівнянням отриманих результатів із відповідями активістів та поліцейських.

Гіпотези дослідження:

1. Для української поліції є характерною надмірна мілітаризація. Якщо ця гіпотеза підтвердиться, це може бути з декількох причин: досвід війни на Сході деяких службовців або негнучкість старих силових структур.

2. Правоохоронна система України є політизованою та підпадає під вплив уряду. Якщо гіпотеза підтвердиться, то з великою ймовірністю, учасники протестів політичного характеру спрямовані проти сил, до яких лояльне МВС будуть зазнавати недемократичного та репресивного поліціювання.

3. Поліція-діалогу або підрозділ тактико-оперативного реагування є ефективними для вирішення конфліктних ситуацій на протесті.
4. Поліціювання протестів після реформи 2015 року в Україні змінило свій характер. Тепер активісти почувають себе безпечніше та знають, що їх захистять.
5. Негативний досвід активістів пов'язаний з поліцейськими буде характеризувати їхнє ставлення до поліції загалом.
6. Переважно ЗМІ зберігають нейтральну позицію у висвітленні поведінки поліцейських. Поодинокі ЗМІ піддаються політичному впливу. А саме, опозиційні джерела будуть в більшій мірі підтримувати активістів, провладні ресурси будуть зберігати нейтральність або підтримувати правоохоронців.
7. У повідомленнях ЗМІ опис поліціювання протестів на підтримку Сергія Стерненка переважно можна співвіднести із типом "стриманого спостереження".

Для того, аби підтвердити або спростувати гіпотези дослідження було проведено 5 інтерв'ю: 2 з представниками поліції та 3 з громадськими активістами. Дослідження проводилося за допомогою платформи Zoom; респонденти були з різних куточків України і мешкали у великих містах: Київ та Харків (адже саме в містах переважно відбуваються великі протести). Важливо було з'ясувати, як кожна зі сторін бачить саме процес поліціювання, як вони ставляться один до одного, як бачать комунікацію та реагують на різні ситуації. Окрім того, варто зазначити, що зважаючи на повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року, мені довелося змінити початковий задум дослідження. Замість додаткових глибинних інтерв'ю, було проведено контент-аналіз ЗМІ.

Причиною стало те, що проведення глибинних інтерв'ю або будь-яких опитувань з працівниками поліції, Національної Гвардії та активних

протестувальників є неможливим, зважаючи на обставини. Оскільки тема є малодослідженою, важливо продовжити дослідження після завершення війни для того, аби в повній мірі підтвердити або спростувати усі гіпотези.

Дипломна робота складається з Вступу та 3 основних розділів, висновків, списку використаної літератури, що налічує 38 позицій та 8 додатків.

Розділ 1: Законодавче підґрунтя та стилі поліціювання протестів

Розділ 1.1 Правове регулювання поліціювання протестів у міжнародних документах

Вивчення поведінки поліції під час протесту варто почати з окреслення правових засад та норм щодо поліціювання мирних зібрань.

Право на свободу мирних зібрань на міжнародному рівні є прописаним та гарантованим Копенгагенським документом ОБСЄ 1990 року. Приймаючи цей документ, держави зійшлися на думці, що повага до основних свобод людини та її прав є необхідною умовою для забезпечення прогресу та створення середовища безпеки, справедливості та співпраці, яку вони прагнуть затвердити в Європі. Держави-учасники конференції ОБСЄ зобов'язалися поважати право на мирні зібрання та демонстрації. [1]

Це означає, що усі громадяни держави мають право збиратися на протести та не можуть бути засудженими або дискримінованими за етнічну приналежність, політичні погляди і т. д. [2; 14 ст.] За даними керівництва ОБСЄ, для поліції, протести – це такий тип зібрання, що має на меті передати певну думку, повідомлення конкретній особі, або групі людей. [2;15 ст]

Крім того, ОБСЄ виділяє декілька особливих правил для правоохоронних органів, що стосуються саме мирних зібрань. Навіть якщо думки учасників зібрання є радикальними та осуджуються іншими, поліція повинна захищати права мітингувальників при умові, що протест несе мирний характер.

Відповідно до рекомендацій ОБСЄ, існує правило: якщо учасники та організатори мітингу не виконали всі умови закону, для проведення цього зібрання, але якщо воно є мирним, поліція не має права зірвати або заборонити проведення такого протесту. Правоохоронні органи не повинні захищати права учасників тих зібрань, які поширюють ненависть у

суспільстві та закликають до насильницьких дій (війна, пригноблення і т.д.).
[2; 15 ст]

Варто зазначити, що поліція не має права заборонити зібрання, якщо у цей самий час і у цьому ж місці буде проведено зовсім інше зібрання. В такому випадку, поліція повинна забезпечити комунікацію між організаторами та допомогти розв'язати проблему планування. Проте, якщо вирішити питання таким чином не виходить, поліція повинна допустити те зібрання, про яке було повідомлено раніше, та допомогти учасникам іншого протесту провести його поблизу зазначеного місця. Правоохоронним органам також варто звернути увагу на те, чи не існує ніякої ворожнечі між двома групами та забезпечити максимальну безпеку проведення обох зібрань. Якщо ці протести є контр демонстраціями, поліція повинна виділити велику кількість офіцерів для контролю як одного, так і іншого протесту. [2; 18-19 ст]

Одним з основних правил для поліцейських є те, що навіть якщо певні учасники мирного зібрання вдаються до насильницьких дій, правоохоронець має реагувати на поведінку лиш тієї особи, що діє неправомірно, а не обмежувати право інших демонстрантів на мирне зібрання. Для того, аби уникнути агресивної реакції на дії поліції, правоохоронці повинні повідомляти про свої наміри. Іншими словами, представники правоохоронних органів зобов'язані попередити присутніх перед тим, як застосовувати силу до учасників мітингу, що порушують закон [2; 20 ст]. Крім того, якщо правоохоронець буде реагувати на порушення закону вибірково, тобто ізолювати лише винних, а не одразу всю групу, до якої належить порушник, поліцію будуть більше поважати, учасники мітингу зрозуміють, що правоохоронці діють не на шкоду їм, а тільки допомагають дотриманню порядку.[2; 32 ст]

У держави та поліції є право обмежувати діяльність зібрань, але такі дії повинні бути врегульованими законом та бути необхідними для збереження демократичного ладу та безпеки у суспільстві. [2; 21 ст]

Одним з найголовніших завдань поліції є дотримання демократичних норм при здійсненні своїх обов'язків: підтримання законності, захист прав людини, боротьба із злочинністю та ін. Поліція повинна дотримуватися чітко встановлених правил поведінки для правоохоронців та діяти відповідно до них. Крім того, робота правоохоронних органів повинна бути відкритою та прозорою. [2; 26 ст] Адже, на думку авторів Копенгагенського документа, тільки тоді, коли поліція працює відкрито, люди зможуть їй довіряти, та розуміти, що вона працює не проти них, а для них.

Щодо підтримки та забезпечення прав різних особливих груп (ЛГБТІ-спільнота, люди з інвалідністю, діти), для поліції також є спеціальні правила. Ці групи людей є особливими, тому що потребують додаткової допомоги або захисту.

До прикладу, якщо на мітингу присутні члени ЛГБТІ-спільноти, поліція повинна приділяти особливу увагу до цієї групи людей та захищати їх права на рівні з іншими. [2; 34 ст] Часто, такі люди страждають від дискримінації та пригноблення. В багатьох країнах члени ЛГБТІ-спільноти досі відчують опір, часто насильницький, своїй присутності. Тому поліція повинна не посилювати негатив та ненависть до зазначеної групи, а забезпечити їм безпеку участі у мирному зібранні.

Крім того, поліція повинна пам'ятати, що у протесті можуть брати участь діти, люди з інвалідністю, та представники чи представниці інших вразливих груп. Завданням правоохоронних органів є захист прав цих громадян на рівні з усіма іншими та особлива увага, адже ці групи є більш вразливими під час публічних зібрань. [2; 35 ст]

Публічне зібрання – це дуже часто скупчення людей, які чимось незадоволені, а, отже, вони є дуже вразливими та можуть провокувати конфлікти. Поліція повинна слідкувати за цим і, як тільки виникає конфлікт допомогти його врегулювати. Коли людина починає порушувати

громадський порядок, правоохоронець може використовувати силу, щоб заспокоїти правопорушника. Варто також попередити демонстрантів про намір застосування сили, адже тільки так поліція зможе зберегти довіру до себе. Важливим пунктом є спілкування між різними рівнями командування. Правоохоронець повинен пам'ятати, що неправомірні накази не мають виконуватися. Поліцейський має право застосовувати вогнепальну зброю тільки тоді, коли є загроза життю самого правоохоронця або інших осіб. Варто пам'ятати, що це крайня міра, яка може спричинити незадоволення інших учасників протесту та ескалацію конфлікту. Дії поліції повинні бути мінімальними та доцільними. [2; 35-37 ст]

Усі ці правила є загальними рекомендаціями міжнародних організацій для поліції та мітингувальників. На рівні держав, правила можуть відрізнятися, в залежності від влади, режиму та інших політичних, інституційних та не тільки, чинників.

На рівні української держави, право на мітинги прописане у 39 статті Конституції. Крім того, Конституційним Судом України встановлено: мітинги, демонстрації та збори можуть бути проведені після того, як організатори/учасники зібрання попереджають виконавчу/місцеву владу про намір провести конкретну акцію.[3] Проте, мітинг може проводитися спонтанно, без попередження влади про це. Тобто, інформування відбувається для того, аби управлінці та поліція змогли провести підготовчі заходи, подбати про безпеку мітингувальників якнайкраще. [4]

Варто розуміти, що коли йдеться про публічні вислови незгоди, дії поліції сприймаються як реакція держави на цей протест. [5; 349 ст] Це означає, що правоохоронці стають “лицем” країни, а отже, їхні дії мають бути виваженими та обдуманими.

Розділ 1.2 Чинники, що впливають на правоохоронців під час поліціювання протестів: міжнародний контекст

Незважаючи на те, що є певні усталені правила для правоохоронців, реальність виглядає по-іншому. У світі щороку відбувається величезна кількість протестів і, часто, поліція реагує не так, як мала б. Прикладів неправомірних чи\та надміру жорстких дій поліції можна навести безліч. Одним із найяскравіших прикладів такої реакції в Україні може слугувати Революція Гідності. З недавніх прикладів у міжнародному контексті можна згадати протести в Гонконзі проти законопроекту про екстрадицію. В обох випадках, поліція використовувала досить брутальний стиль поліціювання, що призвів до жертв та ескалації конфлікту між державою та її жителями. Поліція застосувала силу проти мітингувальників, сльозогінний газ, перцеві спреї, гумові кулі. [6]

Звісно, цими двома прикладами випадки поліцейської жорстокості щодо учасників протестів не обмежуються. Варто розуміти, що порушення поліцією прав протестувальників трапляються і у відверто авторитарних країнах (чи країнах з сумнівним рівнем демократії), так і у демократичних країнах (скажімо, під час хвилі протестів BlackLivesMatter у США). [7]

Відповідно, варто з'ясувати, від чого може залежати, чи будуть правоохоронці дотримуватися правил, чи ні.

Для початку розглянемо різні типи соціального контролю правоохоронців:

- каральний, що передбачає покарання людей, які порушили закон чи громадський порядок;
- стиль примирення характеризується переговорами про спільне розв'язання проблеми;
- терапевтичний стиль передбачає лікування для злочинця;
- компенсаторний - злочинець виплачує компенсацію жертві; [26; 22 ст]

Крім того, існують різні тактики: пожежне поліціювання, громадське поліціювання, поліціювання з наголосом на розвідку та ін. [5; 351 ст] Від того, яка тактика буде обрана, залежить те, як пройде публічне зібрання. Від цього повністю залежить те, чи буде поліція на боці протестувальників, влади чи приймати рішення самостійно.

Для того, аби визначити стиль поліціювання варто звертати увагу на різні параметри: чи є цей стиль брутальний або м'який, репресивний або толерантний, жорсткий чи гнучкий, формальний чи неформальний. Дії поліції можуть бути як законними, так і незаконними, професійними або кустарними. [5; 352 ст]

Існують певні міжнародні правила, такі як, рекомендації ОБСЄ, що регулюють поведінку правоохоронців. Якби поліції усіх держав дотримувалися цих приписів, можна було б говорити про демократичний стиль поліціювання протестів всюди. Проте, кожна країна має своє законодавство, свою систему правоохоронних органів, що впливає на їхню роботу.

Ще одним, що впливає на вибір стилю поліціювання протестів є “Структура Політичних Сприятливих Чинників”, як її називають дослідники [5; 359 ст], а саме особливості судової системи держави, закони, в залежності від яких, формується майбутня стратегія поліції. [5; 359 ст]

У рамках дослідження чинників, що впливають на поліціювання протестів можна виділити декілька основних: уряд, ЗМІ, громадська думка та політична культура.

Уряд відіграє чи не найважливішу роль у формуванні стратегії роботи правоохоронних органів на протестах. Роджер Гірі говорив про те, що конституційно поліція є нейтральним правоохоронним органом, що не повинен залежати від влади, проте, на практиці так не є. [5; 367 ст]

Важливим також є вплив інших держав, що є більш латентним, проте, також відіграє важливу роль у побудові стратегії роботи поліції. Адже політичні еліти інших держав обирають з якими країнами вони хочуть “дружити”, а з якими ні. Тому влада, при виборі свого типу управління буде зважати на думку стратегічно для неї важливих партнерів. [29] Окрім того, часто поліцейські підрозділи проходять тренування від експертів з інших держав. До прикладу, КОРД тренується із американськими спеціалістами. [34]

Якщо говорити про те, як держава може впливати на стиль поліціювання, то варто згадати про історичне минуле. Кожна країна вчиться на своїх помилках та приймаючи певне рішення звертається до подій минулого, щоб розробити нову тактику. [5; 366 ст]

Так само відбувається і у випадку поліціювання протестів. Гірі також зазначав, що саме політичні чинники провокують зсуви та зміни у стилі поліціювання. До прикладу, зміна від “брутального” до “м’якого” стилю у Великобританії відбулася саме через політичні фактори. [5; 367 ст]

Цікавим фактом є також те, що історично, якщо до влади приходили ліві, стиль ставав “м’якшим” та навпаки, що також доказує вплив політичної ситуації в державі на мирні зібрання, до прикладу, контекст Британії. [5; 368 ст]

Проте, це не є аксіомою. “Як ліві уряди не завжди автоматично терпляче ставляться до акцій протесту, так і консерватори при владі не обов’язково вдаються до репресивної політики”. [5; 368 ст]

Часто уряд може окреслити “ворога” та нав’язувати своє бачення поліцейського втручання і, крім того, оцінювати результати. [5; 369 ст] В таких випадках не можна говорити про поліцію, як “нейтральний правовий орган”.

Наступним фактором є поліцейська культура, що формується через особливий характер роботи правоохоронця, що дуже впливає на поведінку поліцейського. Рубінштейн, Манінг, Холдвей сходяться у тому, що правоохоронці схильні перестати довіряти оточуючим та ставати закритими. [5; 365 ст] Часто поліцейські “заграються”, розуміючи, що влада у їх руках та стараються боротися зі злочинністю, а не зберегти порядок та суспільний добробут. [5; 365 ст] Крім того, у житті правоохоронців вже сформувалися певні стереотипи про людей та ситуації, що часто впливають на рішення, які потрібно зробити миттєво. Поліцейський може забути про законність, але почати радикально діяти тільки через те, що людина чи група людей здалися йому підозрілими. [5; 365-366 ст]

В контексті формування поліцейської культури також важливо згадати і про взаємодію з протилежною стороною протестів, а саме — активістами.

Протестувальники, як і поліцейські, бувають різними, і від того, як вони побудують свою комунікацію залежить якого формату набуде протест.

Спочатку важливо зрозуміти, хто такий активіст та з якою метою він виходить на протест.

Кембриджський словник видає нам наступне пояснення: “...особа, яка сильно вірить у політичні або соціальні зміни та бере участь у таких заходах, як публічні протести для того, аби щось змінити”. [30]

Окрім того, активісти можуть бути мирними або не мирними. Є ті, які виходять, щоб висловити своє незадоволення, проте, роблять це максимально спокійно, без провокацій та фізичного насилля. А є ті, що своєю поведінкою провокують поліцейських на перевищення повноважень, стараються агресувати не тільки в сторону правоохоронців, але й інших мітингувальників.

Проте, є дві сторони поведінки цих “агресивних” протестувальників. З однієї сторони, така поведінка є неадекватною, може нашкодити іншим людям,

призвести до ескалації конфлікту та відвернути громадськість від підтримки даного руху. З іншої сторони, таким чином можна привернути увагу владних структур. Науковці Метью Фейнберг та Хлое Ковачеф назвали це “дилемою активіста” та провели дослідження, щоб зрозуміти, яка поведінка активістів є продуктивнішою. “Активісти хочуть бути актуальними, поміченими та застосовувати агресивну тактику з цією метою, але в той же час вони хочуть заручитися підтримкою серед широкої громадськості — і це просто дуже важко зробити одночасно”. [31] Загалом, вони дійшли висновку, що агресивна тактика протестування є менш ефективною, адже більшість людей вважає таку поведінку аморальною і не стане підтримувати таку акцію. Еріка Чиновет у своїй книзі “Чому ненасильницький спротив ефективний” зауважує, що мирні акції більш інклюзивні, а отже, і більш масові, відповідно, зростають шанси, що серед учасників та учасниць будуть рідні та близькі правоохоронців: відповідно, ті мають менше стимулів застосовувати жорсткі методи поліціювання. Науковиця наводить приклад протестів проти режиму Слободана Мілошевича у Сербії, коли представник місцевої поліції відмовився стріляти по учасниках протестів, мотивуючи це тим, що серед них є його власна донька. [32]

Поведінка активістів, яку представники порядку сприймають, як аморальну, скажімо, перекриття доріг, фізичне або словесне насилля, пошкодження фасадів, підпалення фаєрів — усе це впливає на формування поліцейської культури, їх стереотипів про протестувальників і тд. Це може спровокувати перевищення повноважень там, де не потрібно було цього робити, коли поліцейському просто здається, що хтось є підозрілим. [5; 365-366 ст]

Повертаючись до чинників, що впливають на дії правоохоронців — громадська думка є неймовірно важливим фактором. Протести можуть не лише не представляти думку більшості громади (або ж залишати більшість громади байдужою), а і представляти позицію невеликого відсотка населення. Прикладом цього може стати страйк шахтарів у Великобританії.

“... жорстка лінія поліції відштовхнула шахтарів, однак поліпшила її імідж серед тих, хто не страйкував”. [5; 371 ст] Таким чином створюються певні коаліції, які можуть впливати на поліцію, зокрема через ЗМІ. [5; 371 ст] Варто розуміти, що суспільно-політичними рухами можна назвати і відверто екстремістські організації чи організації, які подекуди вдаються до репресивних тактик: скажімо Ку-Клукс-Клан.[5; 371 ст] (мені здається, що це приклад з Гомзи)Звідси впливає наступний фактор — медіа. ЗМІ також здійснюють вплив на стилі та методи поліціювання. Зокрема, вже після 1970-х років преса починає засуджувати “жорсткі” дії поліції та вимагає більш толерантного ставлення до протестувальників. Часто буває таке, що присутність ЗМІ стримує поліцію від “брутального” втручання. Проте, це також не є аксіомою і часто фактор присутності преси ніяк не зупиняє правоохоронців від репресивних дій. Деколи буває навіть так, що преса може підтримати репресивні дії поліції, саме задля відновлення порядку та законності. Прикладом може слугувати висвітлення подій у газеті “Більд” під час студентських заворушень у Німеччині. [5; 372 ст] Далі, у своїй роботі, я проілюструю залученість ЗМІ у протестах лютого-березня 2021 року у підтримку Сергія Стерненка в Україні.

Як медіа, так і громадська думка часто можуть значити для правоохоронців менше, ніж підтримка влади. До прикладу, це ситуації, коли поліція розуміє, що проблеми, з якими вона стикається при придушенні протестів є набагато меншими ніж ті, що очікують за невиконання наказу від уряду. [5; 371 ст]

Перелічуючи фактори, що впливають на поведінку поліції, варто згадати також і про процеси мілітаризації та централізації, що суттєво впливають на стиль поліціювання. Донателла делла Порта зазначає, що дуже важливим є розуміння того, наскільки правоохоронні органи є централізованими (наскільки впливовими є місцеві відділи; наскільки просто місцевим жителям подати скаргу або отримати відповідь на інформаційний запит;) та мілітаризованими (який вплив на поліцію має Міністерство Оборони; який

тип озброєння використовують правоохоронці; наскільки мілітарні тактики та практики поширені в правоохоронних органах). Ці фактори, на думку дослідниці, допомагають визначити, до якого типу належить поліціювання. [24; 23-24 ст]

Сергій Баглай припускає, що поліція, яка організована на військовий лад, буде схильною до брутального типу поліціювання. Окрім того, наявність у державі спеціальних підрозділів, що готують для контролю та протидії “політики незгоди”, такі як Національна гвардія США та російський ОМОН збільшується вірогідність застосування репресій. Сергій Баглай зазначає: “...є певний історичний досвід: хто був залучений до репресій — повторно залучаються до них простіше”. [24; 24 ст]

Тому для того, аби правоохоронні органи працювали на демократичних засадах та схилилися до лояльніших типів поліціювання, варто провести демілітаризацію та децентралізацію. [5; 363 ст] В українській державі на цей чинник варто звернути особливу увагу, адже процес мілітаризації відіграє в Україні дуже важливу роль. (див. розділ 2)

Для того, аби наочно зрозуміти як вибір стилю впливає на поліціювання протестів варто подивитися на те, як це відбувалося та відбувається у різних державах. Цікавим громадсько орієнтованим типом поліціювання є так званий “community policing”.

Поняття “community policing”, а саме партнерський тип поліціювання, вже давно застосовується у різних країнах світу. Цим принципом характеризується сучасна модель поліціювання. Поліція сформована на основі децентралізації та тісного зв’язку з громадянами. [13; 581 ст]

Гері В. Корднер зазначає, що це поняття варто розглядати за 4 вимірами:

- філософський включає: залучення місцевих, персоналізування послуг;
- стратегічний: географічний фокус, превентивні заходи;

- тактичний, що включає позитивну інтеракцію з місцевими жителями, партнерські відносини та спільне розв'язання проблем;
- організаційний: структура, менеджмент та інформація; [14; 433 ст]

Community policing сприймається як нова філософія поліціювання та охоплює відкритість для місцевих жителів та можливість впливати на роботу правоохоронців. Прикладом такого впливу можуть бути: відкриті форуми, зустрічі правоохоронців з громадою та інше. [14; 433-434ст]

Цим принципом керується, зокрема, місто-держава Сінгапур. Їхня система поліціювання передбачає роботу з громадськістю, зокрема через створення груп сусідських спостережень. Джером Сколнік та Девід Бейлі у своїй роботі про “community policing” зазначають, що робота Сінгапуру з громадськістю є поки найбільш амбітною та добре опрацьованою у світі. [15; 32 ст]

У 80-х роках минулого століття, тип поліціювання протестів у Англії вважався “жорстким”, у Німеччині було навпаки. Проте, з часом, тип поліціювання у більшості країн Європи ставав все м'якшим та орієнтованим на захист прав протестувальників. Тепер поліція орієнтована на комунікацію з протестувальниками та перестала використовувати силу тоді, коли можна цього уникнути. Важливою складовою стало утримання від силового примусу настільки, наскільки це можливо. Цікавим стало те, що поліція почала використовувати та збирати більше інформації про сам протест, учасників та організаторів зібрання. Використання розвідки допомагає уникнути проблем, які можуть виникнути під час протесту, до прикладу, попередити запланований теракт. Новітні технології допомагають поліції робити це легше, швидше та набагато професійніше. [5; 354-357 ст] Проте, попри схожість, у різних країнах Європи спостерігаються певні відмінності у типах поліціювання. До прикладу, у Франції – більш патерналістська модель, толерантне ставлення до насильства (з боку протестувальників) у певних випадках [5; 357 ст], в Італії – модель кооперації (спілкування між поліцією та протестувальниками), але й тотального контролю [5; 358 ст]. Також,

можемо спостерігати різницю у формалізації переговорів у різних країнах: в Італії – неформалізовано, в Німеччині більш формалізовано, а от в Британії – повна формалізованість [5; 358 ст]. Різниця у стилі переговорів також відіграє важливу роль, адже тут йдеться про довіру протестувальників до поліції та навпаки.

Висновок до розділу 1

Поліціювання протестів — це процес, що несе під собою чітке законодавче підґрунтя, регулюється правилами та вимогами. Крім цього, існує велика кількість чинників, що можуть суттєво вплинути на роботу правоохоронців під час зібрання: ЗМІ, уряд, політична та поліцейська культура, громадська думка, мілітаризація, "агресивність" поведінки протестувальників, масовість протесту. Для того, аби зрозуміти, чому це поліціювання часто йде "не по плану", варто зважати на ці чинники.

Розділ 2: Реформа поліції України після 2015 року: основні аспекти та наслідки

Поштовхом до радикального реформування правоохоронної системи в Україні стали події 2013 - 2014 року, а саме Революція Гідності. Під час цього протесту, спецпідрозділи МВС діяли незаконно та безжально. До прикладу, дії правоохоронців 30 листопада 2013 року (“зачистка площі”) були настільки жахливими, що науковець В’ячеслав Навроцький назвав їх актом тероризму проти українського народу з боку чинної влади. [9] “Скупі повідомлення представників прокуратури, які здійснюють досудове розслідування, дають підстави для висновків, що працівники спецпідрозділів міліції, на думку прокуратури, вчиняли перевищення влади із застосуванням насильства (ч.2 ст.365 КК України) або ж незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст.340 КК України)”. [9]

Крім того, усі керівники, що віддавали накази також перевищили свої повноваження та зловживали службовим становищем. Зрозуміло, що ця операція була спланована владою та усі дії спецпідрозділів були спровокованими злочинними наказами. Ми бачимо, що на міліцію повністю впливала влада, а працівники правоохоронних органів були віддані не людям та забезпеченню їхніх прав, а режиму. [9]

Ця ситуація та усі наступні дні Революції Гідності дали змогу зрозуміти, що МВС потребує повної реорганізації, тому нова влада взяла за мету повну зміну цієї структури. Новий уряд прагнув підвищити рівень довіри населення до правоохоронних органів та зробити поліції репутацію чесної, відкритої, правомірної, деполітизованої структури. [10; 24 ст]

Дослідження діяльності правоохоронних органів під час мирних зібрань в Україні потребує розуміння основних змін, що відбулися під час реформи поліції.

Закон “Про Національну поліцію” був введений у дію у 2015 році. Підписав указ про набуття чинності діючий тоді президент Петро Порошенко. Він зазначав: “Міліція не може сама себе реформувати. Повинен бути новий закон про поліцію. Нові її функції, нові права, нові обличчя зокрема”. [10; 24 ст] Згідно зі Стратегією розвитку органів МВС України, поліція повинна бути орієнтованою не на державу, а на населення. [10; 24 ст] Це означає, що поліція набагато більше взаємодіє з населенням, ніж це робила міліція, а, отже, довіра до цього органу повинна зростати. Навіть під час мирних протестів, громадянам буде набагато спокійніше, якщо вони знають, хто їх охороняє та веде з ними діалог.

Однією з перших змін, що впадає у вічі, хоча і не є надто суттєвою, є те, що тепер існує окреме визначення для людини, що працює у правоохоронних органах — поліцейський. Колись, це було просто — “співробітник міліції”. Адвокат Кирило Козак зазначає: “Це більше певний психологічний момент, аніж правовий”. Окрім цього, з’явилися й інші зміни у званнях. [11]

Після реформи 15 року українська поліція почала переходити до скандинавської моделі або, як її ще називають, “діалогова поліцейська політика”, що побудована на активній комунікації та деескалації будь-яких конфліктів. Проте, на практиці ми можемо бачити, що впровадити це нововведення до цього часу вдалося не зовсім успішно. [29] Існує багато прикладів того, як українська поліція у однакових по своїй ідеології та масштабності протестах, використовувала різні моделі у різних містах. [29] Для підтвердження цієї тези варто згадати події зв’язані зі справою Сергія Стерненка. Після його арешту, люди вийшли на вулиці багатьох міст України. Поліціювання протестів дуже відрізнялися. До прикладу, у Львові, правоохоронці ніяк не перешкождали діям громадян, тільки контролювали та допомагали. Тим часом, в інших містах (Київ, Житомир) людей масово затримували та проявляли агресію у їхню сторону. [33]

Офіційно, Закон “Про національну поліцію” закріплює певні цінності та принципи своєї професійної діяльності. Зокрема, це відкритість, політична нейтральність, верховенство права, партнерські відносини з суспільством, безперервність та ін. [12; 65 ст]

Партнерські відносини, а саме “community policing”, про які згадувалося раніше (див. розділ 1) передбачають комунікацію з місцевими жителями, які можуть впливати на роботу правоохоронців. Така стратегія допоможе зменшити страх громадян та збільшити довіру до правоохоронців.

Національна поліція стає також більш прозорою. Євген Захаров зазначає, що цьому сприяють постійні публічні звіти для громадськості. Через те, що міліція зарекомендувала себе як не надто відкритий, чесний та громадсько орієнтований орган, ця реформа, перш за все, спрямована на зняття напруги між людьми та уже новим правоохоронним органом — поліцією. [10;24 ст]

“Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів і підрозділів поліції”. [12; 66 ст]

“Довіра” виступає одним із нових методів оцінки поліції, вона може прирівнюватися до меншої кількості злочинів. І хоч оцінка довіри є задекларованою у Законі України, правоохоронні органи не завжди виконують свої зобов’язання. До прикладу, фінальної версії дослідження оцінки довіри за 2020 рік немає. Тобто, можемо спостерігати зміни більше на папері, ніж у реальному житті. Окрім того, довіра не може виступати основним методом оцінки поліції, адже ці дослідження проводять правоохоронці самі про себе, отже, вони не є надто репрезентативними. Ну і, звичайно, непостійність таких досліджень відіграє важливу роль. [35]

Важливим аспектом стало те, що нововведена поліція почала тісно співпрацювати з органами місцевого самоврядування. Тепер, місцеві ради мають право висловлювати недовіру до відділу поліції на своїй території. [11] Це дозволяє налаштувати співпрацю між місцевими державними і громадськими установами та поліцією, а ця співпраця, у свою чергу,

допомагає правоохоронцям працювати більш ефективно та орієнтовано саме на людей.

Такий принцип роботи сприяє підвищенню ефективності працівників, покращення іміджу поліцейського у суспільстві, покращення взаємовідносин у різних площинах: і поліція-громадяни, і поліцейський-поліцейський і навіть громадяни-громадяни. [13; 581 ст] Адже, коли правоохоронці співпрацюють з місцевими жителями, останні стають більш громадсько активними та залученими у життя громади. Крім того, поліція виступає так званим органом медіації, який допомагає врегульовувати конфлікти.

Окремо варто розглянути принцип політичної нейтральності. Адже, навіть у законі “Про міліцію” було чітко прописано, що у підрозділах не допускається діяльність ніяких політичних партій, тобто при виконанні своєї професійної діяльності на працівника міліції не може впливати ніяка партія або об’єднання. [12;66 ст] Проте, аналізуючи події 2013-2014 року, можемо спостерігати пряме втручання політичних сил у роботу правоохоронців, що суперечило нормативно-правовим актам. Саме тому, під час реформи правоохоронних органів 2015 року цей пункт удосконалили та звернули на нього особливу увагу. Тепер закон встановлює, що поліція повинна забезпечувати права та свободи людини незалежно від її приналежності до певної партії та політичних переконань. Виконуючи свої обов’язки, правоохоронці не мають права звертати увагу на заяви або позиції учасників політичних сил та висловлювати свої переконання та погляди. Крім того, у приміщеннях поліції заборонено використовувати предмети, які так чи інакше можуть агітувати за певну політичну силу, тобто це зображення символіки, гасла і т.д. [12;67 ст]

Щодо принципу безперервності, він хоч і є прописаним, але не надто чітко та зрозуміло. Те, що ми знаємо точно, поліція працює цілодобово та готова безперервно виконувати поставлені перед ними задачі, громадянин має можливість звернутися до поліцейського в будь-який час. [12;68 ст]

Залишається незрозумілим, чи можливим є звернення до поліцейського поза його службою. Чи зобов'язаний він допомогти, чи це залишається тільки його правом? Виходячи з цього не є зрозумілим, якщо поліцейський отримає поранення допомагаючи громадян поза службою, чи буде поширюватися на нього поліцейський соціально-правовий захист? [12;68 ст]

Окрім принципів та цінностей у новому законі також окреслені основні завдання Національної поліції: протидія злочинності, забезпечення безпеки та порядку, охорона прав та свобод людини та ін. [17]

Новостворений правоохоронний орган має чіткі установки щодо затримання громадян та обмеження їх прав та свобод. Такі дії допускаються тільки на підставі звернення до Конституції України і тільки при нагальній необхідності. [12;66 ст]

Наступним, що варто розглянути при аналізі реформи — структура новоствореного правоохоронного органу. Вона поділяється на: кримінальну поліцію, а саме оперативно-слідчі органи, патрульну поліцію, спеціальну поліцію, поліцію охорони, , органи досудового розслідування та поліцію особливого призначення, тобто підрозділи швидкого реагування. [17]

В рамках дослідження поліціювання протестів варто звернути увагу на патрульну поліцію. Адже, саме вона відповідає за публічний порядок та в більшості випадків працює на мирних зібраннях. Патрульна поліція — це служба реагування та підтримки громадського порядку. Вона працює цілодобово та об'єднує в собі усі функції колишньої ДАІ, патрульно-постової служби та дільничних інспекторів. Основними завданнями патрульної поліції є контроль безпеки на дорозі, підтримка публічної безпеки в громадських місцях, надання допомоги громадянам, застосування поліцейських заходів, здійснення превентивної діяльності щодо забезпечення публічного порядку, припинення, попередження та запобігання злочинів та правопорушень. [18; 3-6 ст]

Також, в Україні існують підрозділи поліції особливого призначення, одним із завдань яких є забезпечення публічної безпеки під час мирних зібрань. Підрозділи формують на добровільних засадах, з урахуванням фізичних можливостей, стану здоров'я, кваліфікаційного рівня. [27] Окрім того, новостворена Національна гвардія України виконує функції забезпечення громадського порядку. Національна Гвардія часто призначається для протесту, але рідко застосовує силу, зазвичай, не дуже активно. [29]

Цей підрозділ має дуже мілітаризований спосіб вербування, що у поєднанні з професійною діяльністю та покладеними завданнями, створює “подвійну природу підрозділів”, які виконують функції поліції та армії. Національна Гвардія є військовим підрозділом під командуванням Міністерства внутрішніх справ. Варто зазначити, що реформа, яка торкнулась підрозділів МВС майже не торкнулася Внутрішніх Військ, тому, по суті, Національна Гвардія — це просто нова назва для старої структури. [29]

Крім того, в рідкісних випадках, але до процесу поліціювання протестів може бути залучений підрозділ особливого призначення “Корпус Оперативно Раптової Дії” — КОРД. Варто зазначити, що прямо в завданнях КОРДу це не прописано, але теоретично можливо. Цей департамент Нацполіції був створений в рамках реформи правоохоронних органів 2015 року. Він був сформований на базі батальйонів особливого призначення та спецпідрозділів МВС. Його основними функціями є протидія злочинності, затримання осіб, що є небезпечними, озброєними та чинять опір. [19] Підрозділи КОРД сформовані у всіх областях України. Цей спецпідрозділ може брати участь у різних видах затримання небезпечних осіб, крім того, однією із функцій є участь в антитерористичних операціях. [20]

Оскільки до лав підрозділів особливого призначення, Національної Гвардії та “КОРДу” вступили колишні працівники “Беркута”, “Грифона” та інших спецпідрозділів, можемо спостерігати сильну мілітаризацію цих структур. Перш за все, це пов'язано з тим, що дані структури вже були залученими до

репресій. А, отже, ймовірність бруталного поліціювання зростає.

“...попередня історія контактів з протестувальниками — це важливий чинник формування поліціювання протесту сьогодні”. [25; 23-24 ст] Крім того, у таких загонів існує певна “ідея честі”. Тобто, правоохоронець хоче добитися порядку будь-яким методом, адже це справа честі та профпридатності. [25; 24 ст] Окрім того, спеціальні полки проходять військову підготовку, що також впливає на рівень мілітаризації структури. Ще однією, не менш вагомою причиною мілітаризації української поліції є війна. Багато колишніх беркутівців пішли воювати в зону АТО. [28] Повертаючись назад, вони вступали на службу в Нацполіцію. Звичка військового режиму залишається, тому методи реагування у непередбачуваних ситуаціях є бруталнішими та жорсткішими. (мілітаризацію детальніше операціоналізуємо на методичному етапі дослідження). Зважаючи на повномасштабне вторгнення рф в Україну, в майбутньому, цікаво буде дослідити, як сильно фактор участі у бойових діях вплине на поведінку правоохоронців. Адже зараз, число тих, хто буде мати саме військовий досвід різко зростає.

Варто також згадати про реакцію поліції в неочікуваних умовах на практиці. Чи готова поліція моментально реагувати та діяти? Досліджуючи це питання, розглянемо приклад введення карантинних заходів по всій Україні у березні 2020 року. Оскільки, по всій країні було введено режим ізоляції, закриті заклади та громадські установи, роботи у поліції побільшало. За результатами дослідження групи громадського спостереження “ОЗОН”, можна зробити висновок, що правоохоронні органи не були цілком готові до надзвичайної ситуації. При виконанні своїх прямих обов’язків правоохоронці керувалися Кодексом України про адміністративні правопорушення, який прийняли ще у далекому 1984 році і зараз він є зовсім неефективним. “Діяльність патрульної поліції та дільничних інспекторів спрямовується та координується не на підставі підзаконних нормативно-правових актів, а на рівні “традиції” та власного праворозуміння начальників різного рівня.

Наслідком цього є непослідовна практика та непрогнозованість дій поліцейських”. [23; 4 ст]

Щодо свободи мирних зібрань, на час карантину було введено певні обмеження та зміни. Після 3 квітня 2020 року заборонили збиратися більше, ніж 2 людям. Проте, такі обмеження залишають багато запитань, а саме, обмеження конституційних прав та свобод громадянина. За цей період було складено не один адміністративний протокол за участь у мирних зібраннях під час карантину по всій країні. (Мирне зібрання підприємців у Маріуполі, “Весна на граніті” у Києві та ін.) Такі дії поліції є порушенням прав та свобод людини. [23; 9-14 ст]

Окрім позитивних змін у структурі та нормативно-правових засадах нового закону “Про національну поліцію” існує низка проблем, які варто виправити.

Своє бачення цієї реформи також мають і представники Ради Європи.

Важливим є те, що для успішної євроінтеграції державі варто зважати на критику європейських партнерів. [21; 7 ст]

Загалом, закон оцінюють позитивно, проте, є декілька зауважень:

- експерти Ральф Рош та Франсеск Гільєн Ласьєрра зазначають, що варто звернути увагу саме на структури, що входять до складу центрального управління поліції. Крім того, є відсутнім опис функцій та повноважень певних структур. Важко зрозуміти, як саме ці підрозділи повинні діяти та на яких підставах. [21; 9 ст]
- процедура перевірки документів теж не втішила європейців. Така перевірка є необґрунтованою та потребує поправок. [22]
- принципи застосування вогнепальної зброї також розкритикували. Європейський суд постановив, що не можна застосовувати зброю, якщо людина тікає, але не становить прямої загрози для інших. Крім того, в українському законі дозволяється використання вогнепальної

зброї для подання сигналу в небо, проте, такі дії можуть призвести до поранення інших осіб. [22]

Використання вогнепальної зброї напряму стосується поліціювання протестів, адже, бувають ситуації, які виходять з-під контролю і поліція повинна діяти максимально швидко, але водночас старатися не використовувати зайвої сили до мітингувальників.

Щодо критики від звичайних українців, то оновлену поліцію загалом не вважають надто ефективною. Такі результати показало дослідження Харківського інституту соціальних досліджень. Більшість опитаних по областях все ж вважає дії місцевої поліції неефективними. Найбільше це стосується Дніпропетровської, Херсонської, Житомирської, Київської областей. Найкращий результат по ефективності показали такі області як Волинська, Вінницька, Донецька, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька. (Див. Таблицю 1) [16]

Таблиця №1

ОЦІНКА РЕСПОНДЕНТАМИ ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОЇ ПОЛІЦІЇ (по областях, у %)

		Ефективна	Неефективна	Важко відповісти
1.	Вінницька	49,4	43,4	7,2
2.	Волинська	48,4	32,8	18,9
3.	Дніпропетровська	24,4	67,2	8,4
4.	Донецька	47,9	34,8	17,4
5.	Житомирська	32,4	63,2	4,3
6.	Закарпатська	43,1	46,3	10,6
7.	Запорізька	34,2	52,9	12,9
8.	Івано-Франківська	42,5	36,5	21,0
9.	Київська	22,3	55,5	22,2
10.	м. Київ	17,8	62,5	19,7
11.	Кіровоградська	38,3	43,6	16,1
12.	Луганська	40,5	42,6	17,0
13.	Львівська	39,2	46,6	14,2
14.	Миколаївська	33,8	57,0	19,2
15.	Одеська	24,2	49,7	26,1
16.	Полтавська	27,9	59,8	12,4
17.	Рівненська	45,9	43,5	10,6
18.	Сумська	38,6	45,2	16,3
19.	Тернопільська	53,7	36,5	9,8
20.	Харківська	33,6	44,6	21,8
21.	Херсонська	27,0	57,8	15,2
22.	Хмельницька	39,4	25,6	29,5
23.	Черкаська	20,3	48,1	31,6
24.	Чернівецька	38,6	46,7	14,7
25.	Чернігівська	35,4	47,7	16,9

Джерело: Результати дослідження оцінки діяльності Національної Поліції України проведеного Харківським інститутом соціальних досліджень (лютий 2019)

Крім того, за результатами цього ж дослідження, ми можемо побачити, що поліції не надто довіряють. “Поліції довіряють 30,4 % опитаних (серед яких 2,7 % – повністю довіряють, а 27,7 % – радше довіряють, ніж не довіряють). 50 % опитаних вказали, що не довіряють поліції: серед них 29,6 %, імовірно, що не довіряють, і 20,4 % – зовсім не довіряють. Таким чином, поліція загалом має негативне сальдо довіри (-19,6 %)” [16] (Див. Таблицю № 2)

Таблиця №2

ДОВІРА РЕСПОНДЕНТІВ ДО ПОЛІЦІЇ (по областях, у %)

		Довіряють	Не довіряють	Сальдо довіри
1.	Вінницька	37,5	45,8	- 8,3
2.	Волинська	37,3	40,2	- 2,9
3.	Дніпропетровська	30,6	57,2	- 26,6
4.	Донецька	35,3	43,8	- 8,5
5.	Житомирська	36,4	52,9	- 16,5
6.	Закарпатська	43,9	30,0	13,9
7.	Запорізька	41,1	48,6	- 7,5
8.	Івано-Франківська	21,0	56,2	- 43,5
9.	Київська	21,6	64,5	- 42,9
10.	м. Київ	18,8	67,3	- 48,5
11.	Кіровоградська	31,7	51,8	- 20,1
12.	Луганська	28,5	55,6	- 27,1
13.	Львівська	33,1	44,7	- 11,6
14.	Миколаївська	34,8	47,7	- 12,9
15.	Одеська	18,5	56,5	- 38,0
16.	Полтавська	24,0	51,2	- 27,2
17.	Рівненська	32,1	40,6	- 8,5
18.	Сумська	34,4	42,2	- 7,8
19.	Тернопільська	41,7	47,5	- 5,8
20.	Харківська	32,1	45,1	- 13,0
21.	Херсонська	28,0	49,8	- 21,8
22.	Хмельницька	39,8	31,0	8,8
23.	Черкаська	22,6	54,0	- 31,4
24.	Чернівецька	27,3	46,6	- 19,3
25.	Чернігівська	30,6	41,8	- 11,2

Джерело: Результати дослідження оцінки діяльності Національної Поліції України проведеного Харківським інститутом соціальних досліджень (лютий 2019)

Додатково, варто глянути на новіші результати соціологічних досліджень з цієї теми. У 2021 році, МВС опублікували результати опитування Центру

Разумкова проведеного у період (липень-серпень 2021). За результатами, “скоріше довіряють Національній поліції близько 28% респондентів. Крім того, зазначається, що показник балансу довіри/недовіри зріс на +5,8%. [38]

Попри невелику підтримку серед українців, можемо спостерігати значний прогрес, що спричинений саме реформою поліції. За даними дослідження Київського міжнародного інституту соціології “Довіра до соціальних інституцій та груп” станом на 2015 рік, довіра до поліції (колишньої міліції) становила 14,9%. [25] Найменше поліції довіряли у Східному регіоні - 8,7% опитаних, а найбільше у Західному - 22,2%. (Див. Таблицю №3). [25]

Таблиця №3

Регіональний розподіл довіри до Збройних сил України та Національної поліції (колишньої міліції), % опитаних

Регіон	ЗСУ			Національна поліція		
	Довіряю	Не довіряю	Баланс довіра-недовіра,%	Довіряю	Не довіряю	Баланс довіра-недовіра,%
Західний	57.2	19.8	37.4	22.2	34.3	-12.1
Центральний	57.8	20.8	37.0	15.9	37.9	-22.0
Південний	39.8	33.4	6.4	11.6	52.0	-40.4
Східний	19.3	64.8	-45.5	8.7	65.4	-56.7
Україна в цілому	45.3	32.9	12.4	14.9	46.1	-31.2

Джерело: Результати дослідження довіри до соціальних інституцій та груп Київського міжнародного інституту соціології у 2015 році.

Отже, як мінімум, поліцію перестали боятися і зміни все ж відбулися не тільки “на папері”, але й на практиці.

Оскільки рівень довіри до поліції в Україні не надто високий, це спричиняє додаткові проблеми під час спроб арешту учасників мітингу. Зазвичай, односторонні заарештованого стараються усіма методами, фізичними та моральними (образи, нецензурна лексика в сторону поліцейських) перешкоджати правоохоронцям виконувати свою роботу. [29]

Ще однією проблемою української поліції є небажання змін верхніх гілок влади. Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков залишався при владі з 22 лютого 2014 року і до червня 2021 року. Незважаючи на численні акти недовіри громадян до цього політика (мітинги, звернення громадян щодо відставки Авакова з посади), він дуже довгий час залишався при владі і був одним з символів недовіри українців до влади, зокрема, до поліцейських структур. [29] Після відставки Арсена Авакова ще не було проведено досліджень на тему довіри до поліцейських структур. Ймовірно, після його відставки та повномасштабного вторгнення рф в Україну ситуація із довірою до поліції може різко змінитися.

Також варто згадати про те, що статистика та систематизовані знання щодо поліціювання в Україні є обмеженими. Існує тільки декілька волонтерських ініціатив, що займаються контролем за діяльністю поліції. До прикладу, OZON, проте, цього мало, для того аби чітко окреслити поведінку поліцейських на протестах. [29] Це додає актуальності усім дослідженням, що пов'язані з цією темою.

Висновок до розділу 2

Закон про новостворену національну поліцію України — це успішна реформа, що потребує деяких доопрацювань для того, аби бути на рівні з найкращим міжнародним досвідом. Проте, українській поліції ще потрібно довго працювати та щоразу доводити суспільству, що їй можна довіряти, адже поки що, далеко не всі вважають роботу правоохоронців ефективною та вартою довіри.

Висновки до розділу 1-2:

В межах перших двох розділів я розглянула основні нормативно-правові акти та праці різних дослідників, що працювали з поліцією та протестами, зокрема, Донателли делли Порти та Роджера Гірі, для того, аби окреслити нормативно-правові засади поліціювання протестів та визначити фактори, що впливають на роботу поліцейського. Основні засади роботи правоохоронців з протестами окреслені у Копенгагенському документі ОБСЄ 1990 року.

Попри існування міжнародного документу, у кожній державі діють свої особливі правила поліціювання протестів. В Україні це питання регулюється законом “Про національну поліцію”.

Основними факторами, що впливають на поведінку правоохоронців є: уряд, громадська думка, ЗМІ, та політична культура, яка формується, зокрема, на поведінці активістів. Тобто на те, як правоохоронець поведе себе у тій чи іншій ситуації впливають не тільки нормативно-правові засади, за якими працює поліція, але й низка інших чинників.

Окрім того, важливо було згадати про активістів, які є ключовими персонажами у будь-якому протесті. Вони також бувають різними і їх поведінка прямо може впливати на те, як поліцейський себе буде поводити та як реагувати. Тому, досліджуючи поліціювання протестів важливо звертати увагу на дві сторони.

Дана теоретична база є необхідною для дослідження та розуміння роботи

українських правоохоронних органів, адже на них впливають ті ж фактори, що визначають науковці. Зокрема, чудовим прикладом є події 2013-2014 року, а саме Революція Гідності, що довела вплив уряду та політичної культури на дії правоохоронців. Саме цей протест став рушійною силою для змін, реформи МВС 2015 року, що призвела до створення нової структури - Національної Поліції України. Цей орган повністю замінив колись існуючу міліцію. Зміни можна спостерігати не тільки у назві, але й у нормативно-правових аспектах. Зокрема, новостворена поліція тепер керується принципами та цінностями, які спрямовані на підвищення рівня довіри з боку громадян: безперервність, верховенство права, відкритість, політична нейтральність, партнерські відносини з суспільством та ін. Зараз, ми можемо спостерігати виконання усіх цих пунктів не тільки “на папері”, але й на ділі. На даному етапі, поліції вдалося покращити стосунки з громадянами та хоча б трохи відновити рівень довіри. Наразі поліція не завоювала повної довіри у громадян про що свідчать результати опитування українців у різних областях, але, тим не менше, українці перестали боятися правоохоронців.

Для того, аби завоювати повну довіру українців, поліція повинна стати менш політично орієнтованою та провести демілітаризацію. Ці дві проблеми залишаються основними саме для українських правоохоронців.

Дослідження роботи Національної поліції України, а саме поліціювання протестів, є актуальним, адже варто розуміти, чому правоохоронці поведуть себе так чи інакше, до чого це може призвести та які зміни потрібно запроваджувати, для якомога ефективнішої та демократичнішої роботи поліцейських на мирних зібраннях.

Розділ 3: “Поліцейські розуміють, що чорне, а що біле”: фактори, що впливають на поліціювання протестів (думка активістів, правоохоронців та ЗМІ)

3.1 Методологічна частина:

Гіпотези дослідження:

1. Для української поліції є характерною надмірна мілітаризація. Якщо ця гіпотеза підтвердиться, це може бути з декількох причин: досвід війни на Сході деяких службовців або негнучкість старих структур.
2. Правоохоронна система України є політизованою та все ще підпадає під вплив уряду. Якщо гіпотеза підтвердиться то з великою ймовірністю учасники протестів політичного характеру будуть зазнавати недемократичного та репресивного поліціювання.
3. Поліція-діалогу або підрозділ тактико-оперативного реагування є ефективними для вирішення конфліктних ситуаціях на протесті.
4. Поліціювання протестів після реформи 2015 року в Україні змінило свій характер. Тепер активісти відчують себе безпечніше та знають, що їх захистять..
5. Негативний досвід активістів пов’язаний з поліцейськими буде характеризувати їхнє ставлення інституції загалом.
6. Переважно ЗМІ зберігають нейтральну позицію у висвітленні поведінки поліцейських. Поодинокі ЗМІ піддаються політичному впливу. А саме, опозиційні джерела будуть в більшій мірі підтримувати активістів, провладні ресурси будуть зберігати нейтральність або підтримувати правоохоронців.

Для того, аби підтвердити або спростувати гіпотези дослідження було проведено 5 інтерв’ю з представниками обох сторін: 2 представники поліції та 3 громадських активісти. Дослідження проводилося методом

напівструктурованого глибинного інтерв'ю за допомогою платформи Zoom: респонденти були з різних куточків України (Київ, Харків та Львів). Важливо було з'ясувати, як кожна зі сторін бачить саме процес поліціювання, як вони ставляться один до одного, як бачать комунікацію і реагують на різні ситуації.

На практиці було важко знайти поліцейських для проведення інтерв'ю. Загалом, правоохоронці не дуже люблять давати неофіційні коментарі щодо виконання свої обов'язків, не говорять про емоції, а навпаки, стараються “переказати” Конституцію та інші нормативно-правові акти. Окрім того, пандемія коронавірусу також вплинула, адже говорити довелося в Zoom, що не дало змоги повністю “розкрити респондента”. Все ж, мені вдалося поговорити з двома поліцейськими.

Щодо респондентів з іншої сторони, а саме, активістів, їх вдалося опитати більше. І хоча вони не є основним об'єктом мого дослідження, протестувальники є важливими респондентами, адже, на протесті відіграють основну роль, комунікують з правоохоронцями та “задають тон” усього протесту.

Усіх учасників дослідження об'єднує те, що вони брали участь у протестах в підтримку Сергія Стерненка (навесні 2021 року). Цікаво було дізнатися, як вони ставляться до поліції загалом, зокрема на мітингах, чи почувуються вони безпечно, як взагалі ці протести відбуваються.

Інтерв'ю були зібрані в період з 1.03 по 1.05 2021 року.

Для того, аби у повній мірі підтвердити/спростувати свої гіпотези мені потрібно було провести якісне дослідження (глибинні інтерв'ю) з представниками Національної Гвардії. Зважаючи на повномасштабне вторгнення РФ на територію України мені не вдалося цього здійснити. Це

структури, які зараз активно задіяні у справах безпеки України, саме тому, залучати їх до інтерв'ю у мене немає змоги. Ситуація із активістами подібна, адже ті мітингувальники, які активно брали участь у протестах та активно взаємодіяли із поліцейськими структурами зараз також активно залучені до воєнних справ: і з точки зору волонтерства, і з точки зору служби у лавах Збройних Сил України. Саме тому, я вирішила подивитися на третю сторону, яка активно залучена до мітингів, а саме ЗМІ. Для ефективного дослідження я обрала контент-аналіз, щоб зрозуміти, як мітинги та поведінку поліцейських зображають у пресі. Зважаючи на те, що опитані мною активісти усі були активно залученими до протестів на підтримку Сергія Стерненка, я вирішила подивитися, що писали у ЗМІ саме у цей період. Загалом, я проаналізувала 40 джерел, опублікованих у період 1.02.2021 - 1.05.2021 року щодо цієї теми. Проте, для того, аби охарактеризувати саме поліціювання протестів мені підійшли близько 20 публікацій.

3.2 Емпірична частина

Варто почати з того: як відбувається поліціювання протестів на думку поліцейських та активістів.

Цікавою особливістю стало те, що кожен поліцейський є активно залученим до роботи на протестах. Тобто, неважливо з якого він підрозділу, але якийсь досвід роботи з масовими заходам мав кожен з них, якщо не фізично, то хоча б опосередковано: “Досвід роботи, звичайно, що був. В кожного патрульного був цей досвід”. (чоловік, поліцейський 2, м. Львів)

Як можна збагнути з відповідей респондентів, на протести посилають не специфічний підрозділ, який спеціалізується на масових заходах, але й Національну Гвардію та патрульну поліцію.

Мені вдалося поспілкуватися з патрульними поліцейськими, які розповідали про свій досвід і, можна зробити висновок, що ця поліція є прямо залученою до протестів. Якщо говорити про Нацгвардію, то один із правоохоронців підтвердив, що вони також там присутні. “...Національна Гвардія також, вони заступають на охорону публічного правопорядку, їх на протестах використовують”. (чоловік, поліцейський 2, м. Львів). Звичайно, це не секрет, адже дотримання правопорядку на мирних зібраннях — це одна з прямих функцій Національної Гвардії. Проте, присутність цього підрозділу на протестах може мати різні наслідки, зокрема — це можлива надмірна мілітаризація поліціювання (детальніше розглянемо нижче).

Важливо також зазначити про недавно створений підрозділ “ТОР” — тактико-оперативне реагування, або поліція діалогу, яка безпосередньо працює на протестах. “Якщо ви помітили, недавно з’явилася група комунікації. Є поліцейські, які спеціально навчаються і комунікують з тими людьми, виявляють найбільш агресивних, або представників, які висувають свої претензії”. (чоловік, поліцейський 1, м. Львів).

Про поліцію діалогу говорили усі респонденти, як поліцейські, так і активісти.

Вони потрібні для того, аби вирішувати конфлікти активною комунікацією та запобігати застосуванню фізичної сили представниками поліції. Проте, якщо все ж слова є неефективними, поліція діалогу не має права застосовувати силу, для цього є окремі підрозділи або патрульні, що працюють на протесті. “Є поліцейські, які спеціально навчаються і комунікують з тими людьми, виявляють найбільш агресивних, або представників, які висувають свої претензії”. (чоловік, поліцейський 1, м.Львів).

Проте, поспілкувавшись із поліцейськими, я зрозуміла, що з їхньої сторони ТОР-івці вважаються малоефективними, адже по суті, вони нічого не вирішують. “... З досвіду вам кажу. Вони просто приходять: “О, вони хочуть битись”. Прийшли, розвернулись, пішли. Робіть собі що хочете, приймайте рішення по цьому. Знаю неодноразово нашу обласну раду обливали, шинами закидали. От вони будуть битися, ми вам доповідаємо, робіть, що хочете. Тоді ми вже думаємо, чи виставляти кордони якісь, чи організатора брати...” (чоловік, поліцейський 2, м.Львів). Окрім того, один з поліцейських додає, що в Україні це підрозділ погано організований і тільки тому є неефективним. “...рішення правильне (ред. Введення підрозділу ТОР), але воно зараз трохи виглядає як мавпування, тому що, якщо в Штатах - то введено від початку до кінця, то в нас так: “хто буде в нас поліцією діалогу? А, ти”. Якби вертикаль була чітко побудована, вони б були дуже ефективні, вони повинні бути”. (чоловік, поліцейський 1, м.Львів).

Деякі з опитаних активістів напряду ніколи не контактували з поліцією діалогу, зазначають, що вони “просто є”. Респонденти зазначають, що не бачать активності від цього підрозділу. “Вони завжди є переважно, були на акціях по вагнерівцям, під ВР, вони просто дивляться, дуже рідко щось кажуть, хіба відійдуть, дуже рідко коли вони ведуть діалоги”. (жінка, активістка, м.Київ). “В мене немає досвіду взаємодії з ними конструктивної, як я зрозуміла, їх мета – втручатися коли є певні суперечки...”. (жінка, активістка, м.Харків), “...позаминулого року, я їх спостерігала на КиївПрайд, там теж я не побачила, щоб вони щось робили”. (жінка, активістка, м.Харків).

Постає питання: для чого ж тоді потрібна ця поліція діалогу, якщо вона є такою малоефективною?

Один з респондентів-активістів зазначав, що поліція діалогу є успішним кейсом правоохоронних органів через те, що вони не агресивні та не проявляють фізичну силу. “Була поліція діалогу, що в цілому непогано, і з усіх підрозділів, цей найбільш нормальний, що дуже логічно” (чоловік, активіст, м.Київ).

Окрім того, він переконаний, що ТОР-івці допомагають скласти позитивніше враження про поліцію та стримати агресію від інших представників правоохоронних органів: “В цілому факт, що вони є, це вже непогано. Тому що це багато в чому стримує агресію зі сторони інших поліцейських. Мені здається, що воно трохи конфронтує самих протестуючих. Вони розуміють, що це поліція, але це поліція без дубінок” (чоловік, активіст, м.Київ).

Отже, важко сформуванати однозначну думку щодо ефективності цього підрозділу поліції. Зі сторони поліцейських – це новий, погано організований підрозділ, який потребує доопрацювання. Зі сторони активістів — це поліція, яка просто є, але не виконує якихось особливих функцій. Проте, думка активістів може бути сформована на фоні того, що вони не зовсім розуміють та не завжди помічають поліцію діалогу, бо часто вони не відрізняються по вигляду від звичайних патрульних. Іншими словами, в процесі реформування та росту поліція діалогу має потенціал ставати більш ефективною.

Опитані активісти також зазначали, що на протестах використовують спеціальні підрозділи, які існують для того, аби “полювати” на конкретних людей. “Це якраз показник того, що в них не було бажання йти на якусь прям сильну ескалацію, витягувати людей. Зрозуміло, що є, таку роботу якраз зазвичай виконують спецпідрозділи колишніх Беркутівців, для цього вони виділяють окремих людей, які могли б піти на це.” (чоловік, активіст, м.Київ), “Наприклад, з Владом Сордом....По ньому всі факти показують, що за ним натурально полювали. Витягнули з протесту, знаючи, хто це, це

зробила спеціальна група поліції, яка знайшла людину, яку вони зроблять “козлом отпущения” в цьому випадку” (чоловік, активіст, м.Київ).

Цю тезу можна підтвердити словами поліцейського про те, що усі вони отримують вказівки, якого характеру протест, які люди будуть присутні, на кого звернути “особливу увагу”. “...в тому і тому місці буде перебувати така то кількість людей, серед них помічені ті, що приймали участь там і там. Це вже дані, які отримуємо від інших служб і вони, відповідно, від інших людей. Якщо варто звернути увагу на щось, то це варто звернути на те, те і те, якісь особливості будівель...”. (чоловік, поліцейський 1, м.Львів).

Звичайно, це не прямий доказ того, що поліцейські мають окремих працівників для того, аби “витягувати” конкретних людей. Для того, щоб це з’ясувати, варто провести подальше масштабніше дослідження після завершення війни рф проти України. .

Продовжуючи тему підготовки, я дізналася, що патрульні не мають спеціального вишколу щодо поведінки на протестах, таке є тільки у спеціальних підрозділів по масових заходах, таких, як новостворений ТОР: “Як таких занять не проводиться, і підготовки спеціальної ми не проходимо. Проходить спецпідрозділ ТОР....А так як для звичайних патрульних, дільничних, які часто виступають на заходи, спеціальна підготовка не проводиться”. (чоловік, поліцейський 2, м.Львів). Оскільки ТОР виконує функції “поліції діалогу” і ніколи не вступає у сутички, зазвичай цим всім займаються патрульні поліцейські. Тим не менш, варто зауважити, що спеціальна підготовка їм необхідна, адже протест — це досить кризова ситуація, яка потребує конкретних умінь та планів. Можемо припустити, що це також є однією з причин, чому поліцейські часто можуть “зірватися” та перевищити свої повноваження, особливо, якщо це молоді працівники, які не мають напрацьованого досвіду, а керуються тільки тим, що їм сказали. Понад те, без чітких та пропрацьованих алгоритмів та правил дій є небезпека інституційної тяглості та передачі “поліцейського знання”, яке може базуватись на застарілих уявленнях та методичних посібниках [24] —

“Найчастіше зриваються молоді, є випадки, що вони зриваються, але це патрульні, які тільки-но прийшли і не мають досвіду роботи. Їм важче стриматись”. (чоловік, поліцейський 2, м.Львів). Особливо це стає складно, коли ти не маєш чіткої підготовки до справи, яку робиш.

Цікаво також звернути увагу на емоційний аспект. Що впливає на реакцію поліцейського? Коли він, ймовірно, може перевищити свої повноваження? Як ми бачимо, перше, це недостатній досвід. Обидва поліцейські зазначили, що найважливішим важелем стримування емоцій є саме досвід. Звичайно, якщо патрульний бачив вже багато протестів, був у різних кризових ситуаціях, йому набагато легше себе стримати, він вже знає як з людьми говорити, що варто сказати, щоб не спровокувати конфлікт та і загалом не реагувати на негатив зі сторони активістів. Одна з активісток зазначала про те, що на мітингах у Харкові, поліцейські навіть не реагували на викрики у свою сторону. “Вона не реагують навіть на лозунги на кшталт “мусара не люди”, просто стоять і все”. (жінка, активістка, м. Харків) Можна припускати, що в умовах недостатніх тренувань та підготовки до схожих ситуацій, на такі провокації можуть реагувати насамперед молоді і\або малодосвідчені працівники поліції, яких це зачіпає. “Але я кажу, досвід, роки, в мене є можливість розуміти, де провокатор, а де дійсно людина в стані емоційному, просто треба дати можливість їй прокричатися, виговоритися, звичайно, не вчиняти насильницьких дій”. (чоловік, поліцейський 1, м.Львів).

Понад те, враховуючи, що часто на протестах присутні нацгвардійці (тобто, бійці строкової служби, які не обирали професію поліцейського і, ймовірно, отримували ще менше тренування і\або не мали можливості тренуватись через спілкування з колегами з Патрульної поліції, у якої після 2015 року змінились загальні настанови щодо поліціювання), саме вони можуть бути найбільш *вразливими* до дій протестувальників, які сприймають як образливі чи загрозливі.

Ще однією причиною можуть бути якісь зовнішні чинники, такі як проблеми в сім'ї. "...Або ті, які щось в сім'ї не гаразд. Тобто є ще якась супутня причина і вона дає, в сумі акумулюється і він на когось свою енергію виживає". (чоловік, поліцейський 2, м.Львів).

Якщо говорити про те, як беруть у поліцію, то всі кандидати мають пройти психолога та тести на емоційну стабільність. Поліцейський, який мені це розповідав сам розуміє, що не завжди це роблять правильно, тому в органах є багато "кадрів", які перевищують свої повноваження. "...в нас дуже багато питань задають з психології і визначають чи людина може стриматись від застосування фізичної сили чи ні. Якщо він психічно не підготовлений, то на службу мали б таких людей не брати. Але на жаль, наша психологія є така, що приходять на службу різні". (чоловік, поліцейський 2, м.Львів).

Окрім того, вже під час роботи в правоохоронних органах, усі працівники проходять спеціальні психологічні підготовки, щоб вміти працювати з людьми. "є купа методик, які, зокрема, проходять люди, які, принаймні керівники рот, підрозділів, командири батальйонів, засоби психологічного впливу, тобто, як понижувати ті всі аспекти, коли людина кричить, на тон нижче, ще на тон нижче. І поступово перетягувати, щоб дійти до своєї мети, а не залучати силу..."(чоловік, поліцейський 1, м.Львів)

Однією з моїх гіпотез було те, що на поліціювання протестів впливає мілітаризація структури. Для того, аби підтвердити або спростувати цю гіпотезу я запитувала у поліцейських про їх військовий досвід, про військові практики.

До проведення інтерв'ю, я припускала, що у новостворену поліцію перейшло дуже багато "старих кадрів", колишніх Беркутівців та ін. Проте, один з поліцейських мені розповів, що таких було тільки 10%. "Дуже обережно робилося це все, пройшло відсотків 10, в нас в загальному, грубо кажучи, в мене підлеглих було порядку 1000-1100, з них 10% не більше, ще при

існуючій поліції виявили бажання перейти в нову поліцію” (чоловік, поліцейський 1, м.Львів).

Якщо говорити про військову підготовку, обидва респонденти-поліцейські мають такий досвід, це або армія, або воєнна кафедра. Для того, аби почати працювати в поліції потрібно пройти спеціальну підготовку, зокрема, це життя в казармі, яке також є певною мілітаризацією структури. “Коли проходили курси першочергової підготовки, то я жив. (ред. “в казармі”) Щоб почати працювати в поліції треба пройти це все, тестування, фізо, співбесіди, медогляд...”. (чоловік, поліцейський 2, м.Львів).

Через те, що мені не вдалося опитати представників Нацгвардії, важко зрозуміти, наскільки життя в казармі та військова муштра впливають на поведінку поліцейського, зокрема, на протестах. Тому, підтвердження чи спростування цієї гіпотези залишається для майбутній досліджень. Зокрема, важливо буде перевірити цю гіпотезу після завершення воєнних дій на території України.

В українському контексті не варто забувати про досвід у бойових діях на Сході України. Припускаємо, що він впливає на правоохоронців та на стиль поліціювання протестів.

Обидва поліцейські мають військовий досвід у зоні АТО “В АТО був, в армії воєнна кафедра. В АТО був в 14 році, коли тільки почалося, нас з міліції збирали добровольців. (чоловік, поліцейський 2, м.Львів).

Після розмов з фахівцями, я зрозуміла, що вплив все таки є. Правоохоронці з військовим досвідом у зоні АТО більш емоційні. .“Емоційно трішки по-іншому, по-іншому вони себе ведуть. В них набагато межа вища, але вже коли людину довести, то дуже важко зупинити”(чоловік, поліцейський 1, м.Львів). Окрім того, у таких правоохоронців спостерігається особливий військовий модус життя, де все заточено на швидке, переважно насильницьке розв'язання проблеми.

В деякій мірі такі правоохоронці будуть набагато стриманішими у критичних ситуаціях, проте, якщо їх все таки “спровокувати”, то, ймовірно, вони швидше перевищать свої повноваження, ніж звичайний поліцейський без військового досвіду. В контексті поліціювання протестів, важко сказати, як поведе себе така людина. З однієї сторони, стриманіший поліцейський, у якого висока “межа” може краще виконувати свої обов’язки та стримувати емоції, адже на протесті можлива велика кількість провокацій, критичний ситуацій та ескалацій конфлікту. Такий досвід може вплинути на те, як поліцейський буде поводити себе на протесті. Проте, багато протестів можуть бути політизованими, конфліктні ситуації можуть особисто “зацепити” правоохоронця. В такому випадку, поліцейський з воєнним досвідом буде поводити себе агресивніше та наслідки сутичок можуть бути набагато гіршими, ніж якби працювала людина без такого досвіду. Зокрема, після завершення воєнних дій на території України вплив цього досвіду буде помітним ще більше.

Продовжуючи тему емоцій та людської психології, один з правоохоронців зазначив, що військовий досвід впливає, в контексті того, що ти розумієш “може бути і гірше”. Людина починає більше цінувати свободу дій та мирне життя. “В принципі цей досвід, він є досить корисний і задумуєшся, що тут нам набагато легше. Коли тобі важко, патрулі розказують, що важко ходити 12 годин пішки... уяви собі, якби сидів в окопах, або десь на блокпості стояв 12 годин, як би тобі було. Або в траншеї сидів 2-3 сутки без води. І тоді подумай чи тобі тут важко”. (чоловік, поліцейський 2, м.Львів).

Підводячи підсумок, можна сказати, що досвід участі у бойових діях на Сході має вплив на поліцейських, проте, отриманих даних недостатньо для того, аби повністю підтвердити або спростувати гіпотезу про надмірну мілітаризацію. Для цього, варто поспілкуватися з представниками більш мілітаризованих підрозділів, зокрема Національною Гвардією після завершення війни.

Також, мені було цікаво дізнатися, як правоохоронці бачать події на Майдані 2013-2014 року, чому, на їхню думку, все сталося так як сталося, хто винен та чому міліція поводи́ла себе саме таким чином. Важливо зазначити, що обидва брали активну участь у Революції Гідності, та пізніше у зоні АТО. Обидва поліцейські сильно задумалися, коли я запитала їхню думку щодо цього. Була незручна пауза, проте, для мене це було якось незрозуміло. До проведення інтерв'ю, я припускала: поліцейські мають чітку думку щодо подій на Майдані та розуміють що, коли та де було не так. Але, як бачимо на практиці, це не зовсім так.

Один з поліцейських акцентував на тому, що не було активного діалогу між обома сторонами і, зокрема, зі сторони влади. “Не було діалогу, в першу чергу, я думаю, що це можна було б вирішити питання, напевно, що на наступний день після побиття студентів. Цілком можливо, якщо б була комунікація, а не ховання головою як страуси, я думаю, що воно не розрослося настільки, чи завершилося, чи, я думаю от ця війна на Сході – це продовження”.(чоловік, поліцейський 1, м. Львів). Незважаючи на те, що респондент брав активну участь у Революції Гідності (ред. як учасник, ще до приходу у поліцію) він акцентує на тому, що перевищення сили було з обох сторін. “Коли вже розрослося до відвертого насилля, тут вже поза мовою, це вже перевищення як з однієї сторони, так і з іншої”. (чоловік, поліцейський 1, м. Львів).

Однією важливою причиною було те, що тоді не контролювалася сила, правоохоронці вважали, що влада стоїть над ними і будь-які дії залишаться безкарними. “Дуже довго людей один на одних натравляли.... коли на них кидали бруківкою, всім, їм не давали команди чи затримувати шось. + все накопичувалося і тоді міліція працювала по- інакшому,тоді більше було застосування сили, контролю було майже ніякого за цим. Відчуваючи безкарність, думаючи, що влада за них заступиться, оскільки команда йшла з

самого верху, мабуть, тому вони так поступили.” (чоловік, поліцейський 2, м. Львів)

Якщо говорити про зміни, що відбулися з цього часу, на мою думку, поліцейські вже не відчують такої безкарності, адже зріс рівень контролю та бюрократизації структури. За кожен рух їм потрібно звітувати.

“Поліцейському краще навіть не діставати зброю, тому що, якщо він її дістане і не дай Бог, зробить постріл, то починається ціла: а чому, а як, купа відписок, купа, воно не варте того абсолютно. Добре він подумає, перед тим як це робити. Те саме стосується і кайданок і інших спецзасобів”. (чоловік, поліцейський 1, м. Львів).

В цьому контексті варто згадати про гіпотезу політизації цієї структури в Україні. Коли я запитала про співпрацю поліції та місцевих органів влади, один з поліцейських засміявся та довго думав, як сформулювати свою відповідь. Можемо зробити висновок, що це досить “чутлива” тема для правоохоронців. Загалом, поліцейські розповіли мені про те, що співпраця поліції та правоохоронців є неунікною, адже близько 60% фінансування патрульної поліції відбувається за рахунок місцевої влади. Тому, як не крути, уряд має прямий вплив на поліцейських. Окрім того, ми можемо спроектувати цей вплив також і на поліціювання протестів, адже, часто, протести є саме політизованими, тому владі буде корисно активно комунікувати з поліцейськими та давати їм “поради”. “ Забезпечення міліції/поліції здійснюється на якісь там відсотки за рахунок МВС і відсотків на 60 або більше за рахунок органів місцевого самоврядування, тобто, якщо начальник поліції ходить до мера міста, або до якихось депутатів і просить їх, будь ласка, виділіть, бо нам треба то, і то, і то. Відповідно, вони робляться від них залежними, тут хоче він того чи ні”. (чоловік, поліцейський 1, м. Львів).

Загалом, респондент зазначає, що неформальна комунікація між органами влади та поліцейськими присутня. Тобто, можемо припустити, що тут присутні “особисті” прохання, як з однієї, так і з іншої сторони. Це хороший аргумент для того, аби підтвердити гіпотезу №2 про залежність поліції від влади. Припускаю, що ця “неформальна” комунікація може проектуватися на поліціювання протестів. Як зазначив один з респондентів: “Ну, все на рівні нормального спілкування вирішується абсолютно. Якщо людина не є наглою, не є абсолютно обділеною, вона зрозуміє, що вона переходить, ну, такого не буває ніколи, тому що це трохи інший рівень, ну, принаймні на цьому рівні,десь можливо на нижчому так”. (чоловік, поліцейський 1, м. Львів).

Таким чином, можливий тиск влади на правоохоронців, що поліціюють протести, якщо мирне зібрання є політизованим і, особливо, направленим проти діючої влади.

Окрім того, міська рада активно виділяє кошти на поліцію, зокрема, один з правоохоронців розповів, що вони виділяють машини. Наголосив, що ніякого “особистого впливу це не мало”. “Міська рада подарувала 5 автомобілів цього року. Звісно, ми їх штрафувати менше не стали, там ніхто їх вказівки від керівництва не було, чи якісь вимоги ставити, але на поліцію вони все одно виділяють, кошти, автомобілі. Воно все прописано, законно і якщо б вони не виділяли б кошти, наші автомобілі просто поставали б. Фінансування МВС є недостатнім”. (чоловік, поліцейський 2, м. Львів).

Проте, є і позитивний аспект тісної співпраці уряду та поліції. Адже, це дві рушійні сили у побудові демократичної та правомірної держави.

“поліція, напевно, залежна, в більшій мірі і їхня співпраця це запорука правопорядку, якщо тісна співпраця, а не кожен в свою сторону і лобіюють якісь свої інтереси”. (чоловік, поліцейський 1, м. Львів).

Окрім того, цікавим фактом стало те, що співпраця з урядом у різних містах є відмінною. Все залежить від міської ради, від керівника поліції в області.

“Так, як собі керівник організує, так воно і буде”(чоловік, поліцейський 1, м. Львів). Зокрема, респонденти вважають, що у Львівській області співпраця є

тісною та взаємо ефективною. Тобто, як влада, так і правоохоронці готові розмовляти, йти на компроміси та спільно працювати. “Наші відділи кожен день їздять десь в Міську раду на наради. Багато такого радимся, що ні про що, але деколи корисне можна звідти привезти”. (поліцейський 2). “Був, тобто, був інтерес як зі сторони органів місцевого самоврядування, так і органів обласної ради – це все трималося на контролі, самих елементарних дрібничках, починаючи від масових заходів і закінчуючи погіршення погодних умов”. (чоловік, поліцейський 2, м. Львів).

На основі відповідей правоохоронців, доцільним є підтвердження гіпотези щодо політизації правоохоронних органів в Україні, адже настільки тісна співпраця, ймовірно, передбачає вплив на структуру в цілому.

Я припустила, що після реформи 2015 року поліціювання в Україні змінило свій характер, активісти стали відчувати себе комфортніше та безпечніше.

Усі опитані мною активісти мають подібне ставлення до поліції, усі з них не довіряють правоохоронцям не тільки на протестах, але й у звичайному житті.

Коли я запитала, чи вважають вони присутність поліції на протестах гарантом безпеки, кожен відповів, що ні. “Чим менше поліції, тим відчуваєш себе безпечніше, тому що поліція нас не захищає”. (жінка, активістка, м. Київ), “Я не можу сказати, що я себе прям піпєц небезпечно відчуваю, але я відчуваю себе помітно небезпечніше, ніж в інших випадках” (жінка, активістка, м. Київ).

Разом з цим, одна активістка зазначала, що все ж якщо порівнювати, то стало набагато краще. Вона є активною учасницею ЛГБТ - руху і помічає позитивні зміни, зазначає, що тепер протести хоча б проводяться і це можна вважати величезним плюсом. “Я не впевнена, чи це пов’язано з реформою, чи зі зміною курсу в країні на більшу інтеграцію з Європою і вимогами європейськими щодо прав людини, але щодо протестів, стало краще, якщо у 2015, 6-7 років тому було майже неможливо провести акцію на захист ЛГБТ людей, то зараз ми бачимо, що КиївПрайд проходить майже кожного року і

його не було тільки через коронавірус... тобто, якщо говорити про акції на захист ЛГБТ то їх стає більше і більше і зазвичай поліція виконує свої обов'язки” (жінка, активістка, м.Харків).

На основі відповідей респондентів дуже важко підтвердити або спростувати цю гіпотезу, проте, можемо точно бачити, що активісти все ще не довіряють правоохоронцям.

Ще одна моя гіпотеза була про те, що якщо у респондента є негативний досвід комунікації з правоохоронцями, це буде проектуватися на їхнє ставлення до них загалом. Я вважаю, що ми можемо підтвердити цю гіпотезу, адже у кожного респондента є негативний досвід взаємодії з поліцією і кожен з респондентів їм не довіряє, не відчуває себе безпечно. І хоч поліцейські не завжди агресивно поведуть себе на протестах, але активісти апріорі ставляться до правоохоронців як до ворогів. “Ін дженерал, поліцейські ... вони не готові прям витягувати людей і йти по головах.

Більшість з них можуть бути не зовсім хорошими людьми, корупціонерами, брати хабарі, але в цілому це люди, які виконують накази і їм особливо не вперлось проявляти супер агресію, бігати і бити до смерті людей”. (чоловік, активіст, м. Київ), “якщо говорити про останні два протести, поліція реагувала на конкретні маркери, тут не дивлячись на сильне негативне ставлення до поліції, вона не пішла на ескалацію конфлікту зі своєї сторони, поки не почали взривати пітарди”. (чоловік, активіст, м. Київ).

Аналізуючи, можемо бачити, що респондент розуміє, що не завжди поліцейські є агресивні і провокують конфлікти, але думка про них все одно не є позитивною.

Одна з активісток говорила про те, що під час протестів у Харкові (у підтримку Сергія Стерненка) не було ніяких агресивних дії зі сторони правоохоронців. Ні активісти, ні поліцейські не йшли на ескалацію конфлікту і кожен робив свою справу: одні – слідкували за порядком, інші –

висловлювали свою думку. “Дуже спокійно, я б сказала рівнодушно. Вони просто стояли похмурі з виразом на обличчі типу “знов тут стояти”. Я не бачила жодної цінної реакції, вони просто є, просто присутні. Вона не реагують навіть на лозунги на кшталт “мусара не люди”, просто стоять і все”. (жінка, активістка, м. Харків). Загалом, ця респондентка багато говорила про те, що в Харкові на протестах вже багато років досить спокійно і поліцейські не ведуть себе агресивно. Проте, на мітингах вона все ще не відчуває себе безпечно. “Я розумію, що захист з боку поліції, навіть коли він є, він недостатній + є певна небезпека з боку саме поліції, я не очікую, що мене буде поліція бити, але я очікую, що є ймовірність, що мене заберуть, почнуть встановлювати особу, п'яти штрафи, ... Тобто, це не небезпека для життя, але це щось, що суттєво погіршить мої наступні кілька днів”. (жінка, активістка, м. Харків).

Цікавим є те, що один з поліцейських сказав мені: “Основне завдання поліції – довіра населення. Де факто... де юре ми розуміємо, що це трішки по-іншому виглядає зараз...” (чоловік, поліцейський 1, м. Львів). Тобто, він сам розуміє, що на практиці, цієї довіри немає. На мою думку, одним із завдань для наших правоохоронних органів зараз є покращення свого іміджу перед громадянами та завоювання довіри.

Окрім того, в ході проведення інтерв'ю я зрозуміла, що поліціювання, не тільки протестів, але й загалом, відрізняється у кожному місті. Я вже згадувала про співпрацю з владою, про те, що все залежить від місцевого керівника та тих, хто при владі зараз у місті. В контексті протестів теж можемо бачити таку тенденцію. Респонденти, які брали участь у протестах в Києві говорили і про арешти, і про відкриті конфронтації між поліцією та протестувальниками. ”Поліція дуже часто буває провокують. От було 23 числа просто провокували людей, витягували, заливали сльозогінним газом ряди людей. Ми бачили як вони міняються просто промити очі і т.д.”. (жінка, активістка, м. Київ).

“Я бачила 23 числа як просто вихоплювали людей з рядів протестувальників, коли воно переходило вже стіна на стіну, поліція била людей ногами і заливала газом і потім виловлювала людей з рядів”.(активістка 2), “Зараз “ш’ють” справи ще як мінімум 8 людям”. (чоловік, активіст, м.Київ).

Респондентка з Харкова, як я вже зазначала, не помічала у діях поліції ні агресії, ні зацікавленості у прямих конфронтаціях. Не було ні бійок, ні арештів. “Зараз ні. Останній раз коли я пам’ятаю арешти у нас, це досить давно, у 2010 році, коли були протести проти вирубки парку Горького” (жінка, активістка, м.Київ).

Проте, це може бути пов’язано не так з локацією, а з форматом протесту. До прикладу, у Києві активісти часто застосовують фаєри, димові шашки і, загалом, там зазвичай збираються найактивніші протестувальники. В той час як у Харкові, це може бути набагато менша аудиторія, яку поліцейські не сприймають, як порушників громадського порядку.

Проаналізувавши відповіді респондентів, які є “по різні сторони барикад”, я можу попередньо виокремити три типи поліціювання за критерієм інтенсивності прояву емоцій: **стримане спостереження, накопичена агресія та афективна агресія**

Стримане спостереження — це такий тип поліціювання, коли поліцейський не керується своїми емоціями, не піддається на провокації, а просто спостерігає за процесом, не застосовуючи надмірну силу без зайвої потреби, а також, не вступаючи у жодні словесні інтеракції з протестувальниками.

Накопичена агресія — тип поліціювання, коли поліцейський може довго стримувати свої емоції та не піддаватися провокаціям, проте, якщо все ж вдасться його спровокувати, наслідки можуть бути дуже важкими. Такий тип характерний здебільшого для тих правоохоронців, які мають воєнний досвід (на основі глибинних інтерв’ю).

Афективна агресія — це такий тип поведінки поліцейських на протестах, коли людина одразу керується своїми емоціями, піддається на провокації та перевищує свої повноваження. Часто, це молоді та недосвідчені правоохоронці.

Зокрема, я вирішила дослідити, як про протести пишуть українські ЗМІ. Цікаво було зрозуміти як різні джерела зображають однакові події та що на це впливає. Окрім того, важливо було зрозуміти, чи зможу я на основі отриманих результатів підтвердити типологізацію основних способів поліціювання, які я висунула на основі отриманих інтерв'ю.

Для цього я висунула гіпотезу: “Переважно ЗМІ зберігають нейтральну позицію у висвітленні поведінки поліцейських. Поодинокі ЗМІ піддаються політичному впливу. А саме, опозиційні джерела будуть в більшій мірі підтримувати активістів, провладні ресурси будуть зберігати нейтральність або підтримувати правоохоронців”, я провела контент-аналіз публікацій у ЗМІ.

Тема дослідження: Зображення поліцейських та активістів під час мирних мітингів на підтримку Сергія Стерненка у ЗМІ.

Завдання: Дослідити, як зображені поліцейські та активісти у ЗМІ під час мирних мітингів

Гіпотези:

- Переважно ЗМІ зберігають нейтральну позицію у висвітленні поведінки поліцейських... Поодинокі ЗМІ піддаються політичному впливу. А саме, опозиційні джерела будуть в більшій мірі підтримувати активістів, провладні ресурси будуть зберігати нейтральність або підтримувати правоохоронців.
- У повідомленнях ЗМІ опис поліціювання протестів на підтримку Сергія Стерненка переважно можна співвіднести із типом "стриманого спостереження".

Об’єкт: повідомлення у ЗМІ, що пов’язані із протестами на підтримку Сергія Стерненка у лютому-березні 2021.

Категорії: позиція ЗМІ, герої: активісти та поліцейські

Одиниця аналізу: слово, речення, учасники

Одиниця рахунку: кількість суб’єктивних оцінок ЗМІ діяльності поліцейських (співчутлива до дій поліції, нейтрально налаштована та засуджуюча до дій поліції)

Співчутлива до дій поліції — суб’єктивна оцінка ЗМІ дій поліції, яка будується на присвоєнні правоохоронцям характеристик м’якого типу поліціювання, людяності та активного використання діалогу, а не брутальних варіантів стримування протесту.

Нейтрально налаштована — зображення поведінки поліцейських під час протесту у нейтральному забарвленні та без оціночних суджень у форматі співчутливості або засуджень дій поліції.

Засуджуюча до дій поліції — суб’єктивна оцінка ЗМІ дій поліції, яка будується на присвоєнні правоохоронцям характеристик брутального типу поліціювання, схильності до застосування сили замість активного використання діалогу та перевищення своїх повноважень або ж навпаки, засудження невтручання у процес в умовах ескалації конфлікту

Я проаналізувала близько 40 різних українських джерел (див табл.4) за період 1.02-1.06.2021 на теми протестів на підтримку Сергія Стерненка. Проте, релевантними для того, аби охарактеризувати саме поліціювання цих протестів було тільки 21 джерело (див табл.4). Перелік цих джерел винесено до таблиці.

Код	Джерело	Дата публікації	Дата протесту	Місто
1.1	DW	27.02.2021	27.02.2021	Київ
1.2	Zaxid.net	23.02.2021	23.02.2021	Київ, Одеса, Дніпро, Тернопіль, Запоріжжя, Івано-Франківськ
1.3	BBC.UA	20.03.2021	20.03.2021	Київ, Одеса
1.4	Voa.News	27.02.2021	27.02.2021	Київ
1.5	Громадське	24.02.2021	24.02.2021	Київ
1.6	Громадське	23.02.2021	23.02.2021	Київ
1.7	Суспільне Медіа	23.03.2021	20.03.2021	Київ
1.8	GallInfo	30.05.2021	30.05.2021	Київ
1.9	УкрІнформ	26.03.2021	20.03.2021	Київ
1.10	032	24.02.2021	23.02.2021	Львів
1.11	Слово і Діло	30.05.2021	30.05.2021	Київ
1.12	ТСН (медіа-ресурс)	21.03.21	21.03.21	Київ
1.13	ТСН (медіа-ресурс)	24.02.2021	24.02.2021	Міста України
1.14	ТСН (медіа-ресурс)	23.02.2021	23.02.2021	Київ
1.15	ТСН (медіа-ресурс)	24.02.2021	23.02.2021	Одеса

1.16	ТСН (медіа-ресурс)	27.02.2021	27.02.2021	Міста України
1.17	Прямий (медіа-ресурс)	23.02.2021	23.02.2021	Київ
1.18	Прямий (медіа-ресурс)	20.03.2021	20.03.2021	Київ
1.19	5 канал (медіа-ресурс)	1.04.2021	20.03.2021	Київ
1.20	5 канал (медіа-ресурс)	23.03.2021	20.03.2021	Київ
1.21	5 канал (медіа-ресурс)	27.02.2021	27.02.2021	Київ

Таблиця №4 Перелік публікацій у ЗМІ для проведення контент-аналізу

На основі аналізу цих публікацій, я зробила декілька основних спостережень: Можемо бачити, що більшість ЗМІ все ж таки зображають поведінку поліцейських у нейтральній конотації (18 згадок), тоді як негативних згадок було 14 (7 з яких належать опозиційним ресурсам, “5 канал” та “Прямий”), позитивних, у свою чергу, 10. Звичайно, це все залежить від того, який тип поліціювання був обраний. Як можемо бачити, по відповідях респондентів та по реакції ЗМІ, поліція була досить стриманою, проте, у відповідь, використовувала сльозогінний газ на одному із мітингів у підтримку Сергія Стерненка. “Водночас силовики також розпилювали сльозогінний газ. Як зазначають ЗМІ, внаслідок сутичок кілька протестувальників постраждали”. (Громадське, 23.02.2021).

Раніше, я вже згадувала про поліцію діалогу, яку активно почали залучати до поліціювання протестів. Вона використовується для того, аби комунікацією улагоджувати конфлікти. Проте, якщо все ж слова є неефективними, поліція діалогу не має права застосовувати силу, для цього є окремі підрозділи або патрульні, що працюють на протесті. Це підтверджує позиціонування ЗМІ: “Біля самої будівлі Офісу президента було кілька десятків поліцейських (зокрема "поліції діалогу"), але у кварталах поруч — значно більше силовиків і десятки одиниць спецтехніки. В перебіг акції вони, втім, не втручалися” (BBC.UA, 20.03.2021).

Для того, аби підтвердити або спростувати гіпотезу про те, що провладні ресурси будуть зберігати нейтральність або підтримувати правоохоронців я переглянула декілька статей провладного та опозиційних каналів.

Я обрала ТСН — канал, який можна назвати провладним, адже це медіа конгломерату “1+1 Media”. Власником каналу є Ігор Коломойський — український олігарх, якого пов’язують із президентською діяльністю Володимира Зеленського. Ще один повноправним власником є Ігор Суркіс, також один із представників українського олігархату. [36]

Як опозиційні, я обрала два медіа — “Прямий” та “5 канал”. Офіційним власником став медіахолдинг “Вільні медіа”, проте, Петро Порошенко продав ці канали зовсім недавно. [37] Як відомо, Порошенко є лідером опозиційної партії “Європейська солідарність”. Припускаю, що ці джерела інформації найяскравіше відображають різницю між висвітленням політичних подій в Україні.

ТСН активно писав про мітинги на підтримку Сергія, проте, зображав ситуацію дуже нейтрально або стараючись не сказати нічого поганого про роботу поліції. Зокрема, це підтверджується наступними цитатами: “Правоохоронці працюють у посиленому режимі”(ТСН, 23.02.2021), “Затримали 24 осіб. У них взяли пояснення і відпустили”(ТСН, 24.02.2021). У більшій мірі вони говорили про те, як у негативному контексті себе поводити активісти: “Учасники протесту біля будівлі Офісу президента в Києві відібрали у правоохоронців кілька захисних шоломів, а потім спалили їх”.(ТСН, 23.02.2021), “Своєю чергою мітингувальники кидали у поліцейських все, що можна — пляшки, сніжки, фаєри, димові шашки та піротехніку, **постійно провокуючи силовиків**”. (ТСН, 24.02.2021). Окрім того, цікавим є формулювання засуджуючих тез про поведінку поліцейських. Зазвичай, журналісти ТСН не пишуть це від себе, а посилаються на коментарі активістів, використовуючи фрази “вони сказали”, “вони заявили”. “Опівночі людей, що зібралися підтримати Змія на вулиці перед відділком, розштовхали і побили поліцейські, заливаючи газом. Били у тому числі лежачих”, — **заявляють автори**”(ТСН, 21.03.2021). Або: “Поліція **нібито** "розштовхала і побила" людей, які зібралися біля відділку через затримання Влада Сорда”. (ТСН, 21.03.2021)

Зокрема, усі інші проаналізовані мною медіа багато зазначали про гасла, які викрикували мітингувальники, зокрема “Зелю Геть”. ТСН у 5 статтях ні разу про це не згадав.

Окрім того, цікаво глянути, як ці мітинги висвітлювали опозиційні медіа, зокрема “Прямий” та “5 канал”. Обидва канали мало пишуть “від себе”, більше використовують цитат активістів або експертів. Проте, на відміну від ТСН, тут переважають негативні настрої щодо влади загалом та, зокрема, поведінки правоохоронців на протестах. “Поліція без розпізнавальних знаків заштовхала людину в машину, повезла в невідомому напрямку” (5 канал,

23.03.2021), “На наступний день правоохоронні органи підготували 72 підозри і "накрутили" вартість збитків акції протесту, щоб мати можливість проводити негласні розшукові і слідчі дії”. (5 канал, 1.04.2021)

Зокрема, ТСН акцентувало на провокаціях з боку мітингарів “Своєю чергою мітингувальники кидали у поліцейських все, що можна — пляшки, сніжки, фаєри, димові шашки та піротехніку, **постійно провокуючи силовиків**”. (ТСН, 24.02.2021), а Прямий - з боку поліцейських “Ми намагалися якимось чином достукатися до співробітників поліції, щоб вони збільшенням своєї кількості **не провокували людей** на сутички. Але, на жаль, поліція не почула”. (Прямий, 23.03.2021).

Проаналізувавши різні медіа, зокрема, провладний та опозиційні, можна зробити висновок, що зображення поведінки мітингарів та поліцейських на протестах може залежати від прихильності каналу (опозиційні - проти влади та поліції, провладні - нейтрально або підтримуючи поліцію). Інші канали, зазвичай, зображують події у більш нейтральному забарвленні.

Окрім того, в межах цих публікацій здебільшого автори описують поведінку поліцейських, яка релевантна виділеним нами двом типам поліціювання: "стримане спостереження" та "афективна агресія".

Зокрема, багато згадували про правоохоронців, які пасивно спостерігали: “По дорозі, біля Верховної Ради, протестувальники запалили фаєри, але поліція не заважала ході”. (DW, 27.02.2021 , Київ)

Окрім того, виділяли й тих, які активно реагували на провокації зі сторони протестувальників та заарештовували людей.

"Спіймали "найагресивнішого" активіста, який 100 метрів не дійшов до метро. Ми нікого не чіпали, нас було приблизно семеро чоловік, звідкілясь виникають працівники поліції та саджають в машину”. (Суспільне Медіа, 23.03.2021, Київ)

Висновок до розділу 3:

В межах мого дослідження, вдалося підтвердити гіпотезу про політизацію поліції, як структури. Ще одна гіпотеза, яку можна підтвердити, це те, що негативний досвід комунікації з поліцією буде характеризувати загальну думку про цю структуру. Окрім того, контент-аналіз допоміг підтвердити гіпотезу про те, що провладні та опозиційні канали по-різному висвітлюють одні і ті ж події.

Важко підтвердити гіпотезу про мілітаризацію, адже для цього варто опитати поліцейських з більш мілітаризованих підрозділів, зокрема Національної Гвардії. Це важливо буде дослідити після завершення воєнних дій на території України. Окрім того, неоднозначними були відповіді щодо довіри до поліції та ефективності поліції діалогу.

За результатами дослідження вдалося вивести три основні типи поліціювання, які переважають на території України зараз: стримане спостереження, накопичена агресія та афективна агресія.

Висновки:

В межах цієї роботи я розглянула нормативно-правові акти, аби окреслити нормативно-правові засади поліціювання протестів. Крім того, я розглянула праці провідних науковців, які досліджували поліцію та поведінку правоохоронців на протестах, зокрема Донателли деллі Порти та Роджера Гірі, для того, аби визначити фактори, що впливають на роботу поліцейського та його рішення на протесті.

Основними факторами є: уряд, громадська думка, ЗМІ, політична та поліцейська культура. Зокрема, до поліцейської культури відноситься комунікація з активістами, адже вони формують у поліцейського певні стереотипи щодо своєї поведінки і, часто, ця сформована думка може впливати на те, як поведе себе правоохоронець. Тобто, на те, як поліцейський поведе себе у тій чи іншій ситуації впливають не тільки нормативно-правові засади, за якими працює поліція, але й низка інших чинників: влада, мілітаризація, ЗМІ, громадська думка, масовість протесту.

Прикладом є події 2013-2014 року, а саме Революція Гідності, що довели вплив уряду та політичної культури на дії правоохоронців. Саме цей протест показав усі слабкі сторони діючої “міліції” і став початком реформи МВС 2015 року, що призвела до створення Національної Поліції України. Цей орган повністю замінив колись існуючу міліцію. Спостерігаємо зміни не тільки “на папері” та у назві, але й у нормативно-правових аспектах. Зокрема, новостворена поліція тепер керується певними цінностями принципами та, які спрямовані на підвищення рівня довіри: партнерські відносини з суспільством, безперервність, верховенство права, відкритість, політична нейтральність та ін. На даному етапі, поліції вдалося покращити стосунки з громадянами та хоча б трохи відновити рівень довіри. Довіра до поліції зараз

не є стабільною, але, тим не менше, українці перестали боятися правоохоронців.

Для того, аби щоб підвищити рівень довіри, поліція повинна стати менш політично орієнтованою та провести демілітаризацію. Ці дві проблеми залишаються ключовими у нашій країні.

У процесі дослідження вдалося підтвердити гіпотезу про те, що політизація структури присутня. Ще одна гіпотеза, яку можна підтвердити, це те, що негативний досвід комунікації з поліцією буде показувати загальну думку про цю структуру. Тобто, якщо людина мала негативний досвід співпраці з правоохоронцями, то на протесті, незважаючи на те, яким є стиль поліціювання (м'яким, брутальним...) думка про них буде негативною. Три інші гіпотези важко підтвердити чи спростувати, адже думки різних респондентів розходилися. В плані безпеки, респонденти хоч не почуваються цілком захищеними, проте, відчуття безпеки зросло після реформи 2015 року.

Підтвердження чи спростування гіпотези щодо мілітаризації потребує подальших досліджень із залученням ширшого кола фахівців, у тому числі з Національної Гвардії.

Якщо говорити про поліцію діалогу маємо дві різні точки зору. Зі сторони поліцейських – це новий, погано організований підрозділ, який потребує доопрацювання та перших видимих результатів не тільки “на папері”. Зі сторони мітингарів — це поліція, яка просто існує і не виконує поставлених перед ними задач. Для того, аби підтвердити, чи спростувати цю гіпотезу потрібен час, щоб підрозділ ТОР показав результати та підтвердив свою ефективність, адже важко оцінити недавно створену структуру настільки швидко.

В межах цього дослідження вдалося підтвердити гіпотезу про те, що переважно ЗМІ зберігають нейтральну позицію у висвітленні поведінки

поліцейських. Проте, поодинокі медіа все ж піддаються політичному впливу. А саме, опозиційні джерела в більшій мірі підтримували активістів, провладні ресурси зберігали нейтральність або підтримували правоохоронців.

Окрім того, на основі проведених глибинних інтерв'ю та контент-аналізу ЗМІ, мені вдалося вивести три основні, на мою думку, типи поліціювання, які переважають в українському суспільстві: стримане спостереження, накопичена агресія та афективна агресія.

Дослідження роботи Національної поліції України, а саме поліціювання протестів залишається актуальним після завершення бойових дій на території держави, адже завжди виникають нові рухи, що породжують протести та масові зібрання. Ймовірно, що Україну чекають великі зміни у державній та суспільній структурі, що може призвести до росту рівня довіри до державних структур. Це питання варто буде дослідити через декілька років таких активних змін. Проте, завжди важливо розуміти, чому правоохоронці поведуть себе так чи інакше, до чого це може призвести, та які зміни потрібно запроваджувати, для якомога ефективнішої та демократичнішої роботи поліцейських на мирних зібраннях.

Список використаної літератури:

1. ДОКУМЕНТ КОПЕНГАГЕНСКОГО СОВЕЩАНИЯ КОНФЕРЕНЦИИ ПО ЧЕЛОВЕЧЕСКОМУ ИЗМЕРЕНИЮ СБСЕ [Електронний ресурс] //

Copenhagen. – 1990. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.osce.org/ru/odihr/elections/14304?download=true>.

2. Права людини і забезпечення правопорядку під час публічних зібрань.

Керівництво – Варшава: БДПЛ, 2017. – 153 с. – (БДПЛ).

3. 4.3.7. Право на мирні зібрання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/437-pravo-na-myrni-zibrannya>.

4. Арешти за “несанкціоновані” вуличні протести. Коли це нарешті припиниться? [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://rpr.org.ua/news/areshty-za-nesanktsionovani-vulychni-protesty-koly-tse-nareshti-prypynytsya-myhajlo-kamenjev/>.

5. Демократичне поліціювання [Текст] : зб. наук. ст. / За заг. ред. О. М.

Бандурки, Дж. Перліна, наук. ред. О. В. Тягло. - Львів : Астролябія, 2011. - 492 с. - 343- 387 с.

6. HongKong's leadertoprotesters: China won't back down [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу:

http://edition.cnn.com/2014/09/29/world/asia/china-hong-kong-protests/index.html?hpt=wo_c2.

7. BlackLivesMatter: EvidencethatPolice- CausedDeathsPredictProtestActivity [Електронний ресурс] // ФmericanPoliticalScienceAssociation. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/BFA2E74F4BCB25C3C222807E8B1111D4/S1537592717004273a.pdf/black_lives_matter_evidence_that_policecaused_deaths_predict_protest_activity.pdf.

8. Из горожан в граждане: власть и массовые протесты [Электронный ресурс] // Олег Васильевич Кильдюшов. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/iz-gorozhan-v-grazhdane-vlast-i-massovye-protesty/viewer>.
9. Революція гідності під кутом зору КК // Юридична наука і практика: виклики часу: Матеріали У Міжнародної науково-практичної конференції 12 березня 2015 р., том II. – К.: Національний авіаційний університет, 2015. - С.81-85.
10. **Поліція України (національна поліція): історіографія створення, стан законодавчого і ресурсного забезпечення та перспективи розвитку / М. Н. Курко, П. Д. Біленчук, А. А. Ярмолюк // Право.ua. - 2015. - № 1. - С. 21-28.** - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2015_1_4
11. Поліція & міліція: що нового? [Електронний ресурс] // Юрист & закон. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA008350.
12. Денисюк Д. С. Принципи діяльності Національної поліції України: теорія та практика реалізації. Митна справа. 2015 р. № 5 (101). С. 63-68.
13. Ільницький В. О. Європейський досвід правового регулювання адміністративно-процесуальної діяльності органів Національної поліції. “Молодий вчений” 2016. № 12 (39). С. 581–587.
14. Cordner, G. W. 1995. “Community Policing: Elements and Effects.” p 432-448
15. JH Skolnick, DH Bayley 1988
“Community policing issues and practice around the world” p32
16. Оцінка діяльності Національної поліції України за допомогою опитування громадської думки (резюме національного звіту) [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://khpg.org/index.php?id=1550061985>.

17. ЗАКОН УКРАЇНИ Про Національну поліцію [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
18. Сердюк А.М. Щодо визначення поняття і змісту основних завдань та функцій патрульної поліції України в сучасних умовах: адміністративно-правові аспекти / А.М. Сердюк // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. - №3. – С. 45-49.
19. Департамент "Корпус оперативно-раптової дії" Національної поліції України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/departament-korpus-operativno-raptovoji-diji-naczionalnoji-policziji-ukrajini.html>.
20. ЗВІТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЗА 2018 РІК [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/NPU%20Annual%20Report%202018%20Ukr-27-76.pdf>.
21. Косиця О. О. Законодавчі підходи до структури органів поліції в Україні / О. О. Косиця // Науковий фаховий журнал Правова держава. – 2016. – № 24. – С. 94-99.
22. Закон про поліцію: 29 зауважень з боку Європи [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/09/22/7038450/>.
23. Типові порушення представників органів правопорядку під час запровадження карантинних обмежувальних заходів. Періодичний звіт. – 2020.
24. ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНОГО ЗНАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ НА ЗАСТОСУВАННЯ НАСИЛЛЯ ПІД ЧАС РЕГУЛЮВАННЯ НЕНАСИЛЬНИЦЬКИХ ПРОТЕСТІВ У ПОСТ-РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ – Сергій Баглай,- м.Київ, 2016. – 63 с.

25. ДОВІРА ДО СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА ГРУП [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу:
<https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=579&page=1>.
26. Horwitz, A. V. 1991. *The Logic of Social Control*. New York: Plenum. 290 p.
27. Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1565-17#n13>.
28. Бойцы "Беркута" и ВВ, кровью смывшие свою вину на Донбассе, должны быть защищены, - Порошенко [Електронний ресурс] // sensor.net. – 2014. – Режим доступу до ресурсу:
https://sensor.net.ua/news/304315/boyitsy_berkuta_i_vv_krovyu_smyvshie_svoyu_vinu_na_donbasse_doljni_byt_zaschischeny_poroshenko.
29. “Policing the protest in Ukraine after the reform: why does the police (mis)behave” - Halyna Herasym [неопублікована робота автора з особистого архіву]
30. *activist*. Cambridge Dictionary. [Електронний ресурс]
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/activist>.
31. 19, F., | by Nadra Nittle, Nittle, N., Feinberg, M., Willer, R., & Kovacheff, C. (2021, February 19). *The Activist's Dilemma*. Stanford Graduate School of Business. [Електронний ресурс] <https://www.gsb.stanford.edu/insights/activists-dilemma>.
32. Ченовет Е. Книга «Чому ненасильницький спротив ефективний» / Е. Ченовет, М. Стефан., 2014.
33. На акції протесту під ОП сталися сутички між прихильниками Стерненка та поліцією: 24 людей затримали, є постраждалі [Електронний ресурс] // Громадське. – 2021. – Режим доступу до ресурсу:

<https://hromadske.ua/posts/na-protestnij-akcii-pid-op-stalis-sutichki-mizh-prihilkami-sternenka-ta-policiyeyu-17-lyudej-zatrimali>.

34. Департамент "Корпус оперативно-раптової дії" Національної поліції України. У ТРЕНІНГОВОМУ ЦЕНТРІ КОРД РОЗПОЧАЛИСЬ НОВІ МІЖНАРОДНІ ТРЕНУВАННЯ [Електронний ресурс] / Департамент "Корпус оперативно-раптової дії" Національної поліції України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.facebook.com/KORD.NPU/posts/1846027685632039/>.

35. Аналітичний звіт "Безпека в Україні: про що (не) говорять дані", 25.05.2021; - Марія Соколова, Сергій Баглай, Галина Герасим, Катерина Бабич, Анастасія Боброва; чернетка надана авторці дослідницькою командою.

36. Кому належить 1+1. OutSignal. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://outsignal.com/smi/1plus1/>

37. Стець, Андрій (2021, November 8). Петро Порошенко оголосив про продаж своїх телеканалів. – ZAXID.NET.[Електронний ресурс] – 08.11.2021, – Режим доступу до ресурсу:

https://zaxid.net/petro_poroshenko_prodav_prava_na_5_kanal_ta_pryamiy_n1529904

38. Соціологи констатують зростання довіри громадян до МВС та Нацполіції за ... [Електронний ресурс] – 23.06.2021, – Режим доступу до ресурсу:

<https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/sociologi-konstatuyut-zrostannya-doviri-gromadyan-do-mvs-ta-nacpoliciyi-za-ostannii-rik>

Додатки:

Додаток 1: Таблиця №1 ОЦІНКА РЕСПОНДЕНТАМИ ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОЇ ПОЛІЦІЇ (по областях, у %)

Джерело: Результати дослідження оцінки діяльності Національної Поліції України проведеного Харківським інститутом соціальних досліджень (лютий 2019)

		Ефективна	Неефективна	Важко відповісти
1.	Вінницька	49,4	43,4	7,2
2.	Волинська	48,4	32,8	18,9
3.	Дніпропетровська	24,4	67,2	8,4
4.	Донецька	47,9	34,8	17,4
5.	Житомирська	32,4	63,2	4,3
6.	Закарпатська	43,1	46,3	10,6
7.	Запорізька	34,2	52,9	12,9
8.	Івано-Франківська	42,5	36,5	21,0
9.	Київська	22,3	55,5	22,2
10.	м. Київ	17,8	62,5	19,7
11.	Кіровоградська	38,3	43,6	16,1
12.	Луганська	40,5	42,6	17,0
13.	Львівська	39,2	46,6	14,2
14.	Миколаївська	33,8	57,0	19,2
15.	Одеська	24,2	49,7	26,1
16.	Полтавська	27,9	59,8	12,4
17.	Рівненська	45,9	43,5	10,6
18.	Сумська	38,6	45,2	16,3
19.	Тернопільська	53,7	36,5	9,8
20.	Харківська	33,6	44,6	21,8
21.	Херсонська	27,0	57,8	15,2
22.	Хмельницька	39,4	25,6	29,5
23.	Черкаська	20,3	48,1	31,6
24.	Чернівецька	38,6	46,7	14,7
25.	Чернігівська	35,4	47,7	16,9

Додаток 2: Таблиця №2 ДОВІРА РЕСПОНДЕНТІВ ДО ПОЛІЦІЇ (по областях, у %)

Джерело: Результати дослідження оцінки діяльності Національної Поліції України проведеного Харківським інститутом соціальних досліджень (лютий 2019)

		Довіряють	Не довіряють	Сальдо довіри
1.	Вінницька	37,5	45,8	- 8,3
2.	Волинська	37,3	40,2	- 2,9
3.	Дніпропетровська	30,6	57,2	- 26,6
4.	Донецька	35,3	43,8	- 8,5
5.	Житомирська	36,4	52,9	- 16,5
6.	Закарпатська	43,9	30,0	13,9
7.	Запорізька	41,1	48,6	- 7,5
8.	Івано-Франківська	21,0	56,2	- 43,5
9.	Київська	21,6	64,5	- 42,9
10.	м. Київ	18,8	67,3	- 48,5
11.	Кіровоградська	31,7	51,8	- 20,1
12.	Луганська	28,5	55,6	- 27,1
13.	Львівська	33,1	44,7	- 11,6
14.	Миколаївська	34,8	47,7	- 12,9
15.	Одеська	18,5	56,5	- 38,0
16.	Полтавська	24,0	51,2	- 27,2
17.	Рівненська	32,1	40,6	- 8,5
18.	Сумська	34,4	42,2	- 7,8
19.	Тернопільська	41,7	47,5	- 5,8
20.	Харківська	32,1	45,1	- 13,0
21.	Херсонська	28,0	49,8	- 21,8
22.	Хмельницька	39,8	31,0	8,8
23.	Черкаська	22,6	54,0	- 31,4
24.	Чернівецька	27,3	46,6	- 19,3
25.	Чернігівська	30,6	41,8	- 11,2

Додаток 3: Таблиця №3 Регіональний розподіл довіри до Збройних сил України та Національної поліції (колишньої міліції), % опитаних

Джерело: Результати дослідження довіри до соціальних інституцій та груп Київського міжнародного інституту соціології у 2015 році.

Регіон	ЗСУ			Національна поліція		
	Довіряю	Не довіряю	Баланс довіра-недовіра,%	Довіряю	Не довіряю	Баланс довіра-недовіра,%
Західний	57.2	19.8	37.4	22.2	34.3	-12.1
Центральний	57.8	20.8	37.0	15.9	37.9	-22.0
Південний	39.8	33.4	6.4	11.6	52.0	-40.4
Східний	19.3	64.8	-45.5	8.7	65.4	-56.7
Україна в цілому	45.3	32.9	12.4	14.9	46.1	-31.2

Додаток 4: Гайд глибинного інтерв'ю: “Поліціювання протестів в Україні”: активісти

“Шановний респонденте. Я представляю соціологічну лабораторію Українського католицького університету. В нашому дослідженні ми намагаємося з’ясувати основні аспекти поліціювання протестів в Україні. Ми вдячні Вам за Вашу згоду долучитися до цього наукового проекту.

Ми будемо записувати нашу розмову. Йдеться тільки про аудіозапис, без відео. Цей запис необхідний для того, щоб ми згодом не опустили щось важливе з нашої розмови.

Аудіозапис розмови буде доступний лише вузькому колу дослідників і ніколи не з’явиться у публічному доступі. Однак, ми просимо у Вас права процитувати в нашому звіті прямі цитати з інтерв’ю зі збереженням анонімності (зазвичай імена респондентів зашифровують і реальні імена ніколи не називають).

Тут не буває правильних чи неправильних відповідей, оскільки йдеться про Ваш персональний досвід, а він цінний таким, який він є. Тому просимо Вас бути максимально відвертими у власних відповідях”.

Біографія

1. Розкажіть, будь ласка, про себе.

Необхідно отримати таку інформацію:

- Скільки Вам років?
- Розкажіть, будь ласка, більше про себе? Чим займаєтеся? Вчитеся /працюєте?

Участь у протестах

- Чому ви вирішили долучитися до протестів у підтримку Сергія Стерненка?
- У яких саме акціях Ви брали участь? Де вони проходили? Як довго тривали?
- Чим ці протести відрізнялися між собою?

- Чи звернули ви увагу, яка поліція забезпечувала охорону правопорядку? Що це був за підрозділ?
- Якою була поведінка правоохоронців? Що вони робили? Розкажіть, будь ласка, детальніше
- Можливо, ви помітили у їх поведінці щось дивне?
- Як ви почувалися на цьому протесті? Вам було комфортно чи відчували тиск зі сторони поліцейських? Розкажіть, будь ласка, детальніше
- Чи були якісь конфлікти з правоохоронцями? Як вони вирішувалися? Розкажіть, будь ласка, детальніше
- Чи були конфлікти між активістами? Як поліція на це реагувала? Якою були її дії?
- Чи арештовували людей? Якщо так, то як це відбувалося?
- Чи брали Ви участь у інших протестах? Чим вони відрізнялися? Що характерне саме для протестів у підтримку Сергія Стерненка? Поведінка активістів, реакція влади, комунікація з поліцією? Поведінка правоохоронців?

Загальне ставлення до поліції:

- А як ви ставитесь до правоохоронної системи в Україні в загальному?
- Чи відчуваєте себе в безпеці?
- Чи змогли б підійти до поліцейського і запитати дорогу? Чи не викликало б у вас це дискомфорт?
- Чи зверталися Ви у поліцію із своїми проблемами/ чи успішно це було чи помітили якісь проблеми?

Завершення інтерв'ю

- Чи хотіли б Ви ще щось додати до нашої розмови? Можливо, ми не зачепили певні важливі аспекти специфіки поліціювання протестів, про які Ви б хотіли розповісти?

Дякуємо За Участь В Нашому Опитуванні!

*Додаток 5: Гайд глибокого інтерв'ю: "Поліціювання протестів в Україні":
поліцейські*

Біографія

1. Розкажіть, будь ласка, про себе.

Необхідно отримати таку інформацію:

- Скільки Вам років?
- Яку маєте освіту?

Робота в поліції

- Скільки років Ви працюєте в поліції?
- Чому обрали поліцію?
- Яка ваша посада в органах? (якщо працював до реформи, то на якій посаді)
- Що входить безпосередньо у ваші обов'язки?

Специфіка роботи на протестах

- Чи був у Вас досвід роботи на протестах? Розкажіть про це, будь ласка, детальніше
- Яку спеціальну підготовку проходять поліцейські перед операцією? Розкажіть про це, будь ласка, детальніше
- Чи існують певні протоколи поведінки поліцейського під час протесту?
- Наскільки реально їх дотримуватися в умовах протесту?

- Чи були у Вас випадки, коли потрібно було порушити протокол? Розкажіть про це, будь ласка, детальніше
- Як ви себе почували? Розкажіть про ваші відчуття, емоції, думки в цей момент?
- Можливо, Ваші знайомі порушували?
- Як Ви можете побачити, що протест з мирного перетворюється на не мирний? Розкажіть про це, будь ласка, детальніше
- Цікаво було б почути про емоції саме поліцейських у цей момент, що ви відчуваєте?
- Як Ви розумієте, коли саме потрібно докладати фізичну силу? Які емоції відчуваєте, якщо все ж таки довелось? І чи взагалі колись доводилось?
- Коли поліцейський не має право цього робити?
- У яких випадках поліцейський може застосовувати зброю? Яку саме? Якщо у вас була така ситуація, то розкажіть, будь ласка, детальніше.
- Чи брали ви участь у поліціюванні останніх протестів в підтримку Сергія Стерненка? Якщо так, то коли і де саме?
- Якими за характером є ці протести?
- Як себе поведуть активісти? Чи легко з ними знайти спільну мову/домовитися?
- Чи були якісь непередбачувані ситуації у ході цих протестів? Доводилося застосовувати силу? Вступати у пряму конфронтацію?

Емоції

- Як Ви справляєтеся з емоціями, під час поліціювання? Розкажіть про це, будь ласка, детальніше
- Як ви ставитеся до такого, що поліцейський під час поліціювання може настільки загорітися ідеєю протесту, що відмовиться виконувати свої обов'язки? Як думаєте, така поведінка має право на існування, чи робота є робота? Можливо, у Вас є якісь кейси

Мілітаризація

- Розкажіть, будь ласка, як виглядає типовий день правоохоронця?
- Я чула, що деякі підрозділи живуть у казармах, у них є спеціальна муштра. Як воно виглядає у вас в підрозділі?
- Чи є у Вас військовий досвід? Служба в армії?
- Чи брали Ви участь у в бойових діях на Сході? (перед тим запитати, чи ці питання окей для людини, бо може бути всяке)
- Якщо так, то як на вашу думку це вплинуло на вашу роботу/ повсякденне життя?
- Чи багато у вашому підрозділі людей, що брали участь у бойових діях на Сході України?
- Як думаєте, цей досвід може впливати на стиль поліціювання? І взагалі будь-який військовий досвід?
- Тут я хочу якось запитати про вплив Міністерства Оборони (можливо “Чи бувають у вас перевірки/ дзвінки/ контакти напряму з Міністерством Оборони?”).
- Чи співпрацюєте Ви з місцевою владою? Якщо так, то якою є співпраця (тісною/не тісною)?
- Комунікація з місцевою владою несе тільки формальний характер? Чи тут є місце і неформальній комунікації?

Політизація

- Беручи до уваги кейс Революції Гідності, що на вашу думку, пішло не так? Чому, на той час, міліція, Беркут, поводити себе саме таким чином?
- На вашу думку, як тісно пов’язані поліцейські та владні структури в Україні? Вони діють окремо чи все ж мають вплив один на одного?

- Якщо уряд все ж впливає на роботу поліції, то як саме? (не знаю, чи так взагалі можна питати)

Завершення інтерв'ю

- Чи хотіли б Ви ще щось додати до нашої розмови? Можливо, ми не зачепили певні важливі аспекти специфіки поліціювання протестів, про які Ви б хотіли розповісти?

Дякуємо За Участь В Нашому Опитуванні!

Додаток 5: Шаблон інформованої згоди на участь в опитуванні

Інформована згода на участь у соціологічному дослідженні

Український католицький університет, Львів

Дослідницький проект “Поліціювання протестів в Україні після реформи 2015 року”

Керівниця проекту: Галина Герасим

Старша викладачка програми соціології УКУ

79011, Львів,

І. Свенціцького, 17, к. 307

+380990235157

h.herasym@ucu.edu.ua

Інші дослідниці: студентка програми соціології УКУ Ковальчук Анастасія

- 1. Мета дослідження:** метою дослідження є визначити основні фактори, що впливають на поведінку поліцейських під час мирних протестів та охарактеризувати основні зміни, що відбулися під час реформи поліції України у 2015 році.
- 2. Процедура дослідження:** У вас попросять відповісти на серію запитань щодо поліціювання протестів та загалом про роботу поліції в Україні. Будь ласка, відповідайте настільки щиро, наскільки можете.
- 3. Незручності та ризики:** ризики від участі у дослідженні не перевищують тих, яких ви можете зазнати у повсякденному житті. Деякі з питань є особистими і можуть викликати у вас збентеження. Якщо ви відчуватимете дискомфорт, то можете відмовитись відповісти на будь-яке з запитань впродовж інтерв'ю.
- 4. Отримана вами вигода:** Прямої особистої вигоди для вас в участі у дослідженні нема, окрім морального задоволення від того, що ви допоможете дослідникам краще зрозуміти як в Україні відбувається поліціювання протестів. Отримана від вас інформація принесе суспільну користь.
- 5. Тривалість/час:** Процес інтерв'ю триватиме приблизно годину. Ви розмовлятимете з підготованою інтерв'юеркою, що поставить вам ряд запитань, на які ми просимо у вас відповісти.
- 6. Конфіденційність:** Ваша участь у цьому дослідженні є конфіденційною. Уся інформація, яку ми отримаємо від вас в процесі інтерв'ю є конфіденційною. Ми не записуватимемо вашого імені. Інформація, яку ми отримаємо від вас зберігатиметься у закодованому вигляді на носії, до якого матиме доступ лише дослідницька команда. Інформація зберігатиметься в електронному вигляді і ми використовуватимемо її лише з дослідницькою метою. У випадку публікації чи презентації результатів дослідження, ми подбаємо про те, щоб вас неможливо було ідентифікувати. Якщо ми цитуватимемо ваше інтерв'ю, то опублікуємо лише загальні соціодемографічні

дані (вік, стать, професія, тощо) без жодних додаткових даних про вас. Ви можете попросити, щоб ми стерли ваші дані в будь-який момент, який передуватиме публікації результатів дослідження.

7. Право поставити додаткові запитання: Будь ласка, сконтакуйте з Галиною Герасим h.herasym@ucu.edu.ua, якщо матимете додаткові запитання, скарги чи застороги щодо цього дослідження. Також сконтакуйте з керівницею проекту, якщо відчуєте, що це дослідження могло вам у якийсь спосіб нашкодити.

8. Добровільність участі: Ваше рішення взяти участь у дослідженні добровільне. Ви можете зупинити інтерв'ю у будь-який час. Ви не повинні відповідати на запитання, на які не хотіли б відповідати. Відмова брати участь у дослідженні чи те, що ви передумали, не матиме для вас жодних наслідків. Якщо ви вирішите припинити брати участь у дослідженні на будь-якому етапі, ми зітремо дані, отримані від вас.

Вам повинно бути вісімнадцять років, або більше, для того, аби брати участь у цьому дослідженні.

Ви отримаєте копію цього документа для власних записів.

Підписавши цю форму ви погоджуєтесь на участь у дослідженні та повідомляєте, що розумієте усі вищезазначені деталі.

Ім'я учасниці\учасника дослідження
дослідження

Підпис учасниці\учасника

Дата

Ім'я інтерв'юерки

Підпис інтерв'юерки

Дата

Додаток №6 Таблиця №4 Перелік публікацій у ЗМІ для проведення контент-аналізу

Код	Джерело	Дата публікації	Дата протесту	Місто
1.1	DW	27.02.2021	27.02.2021	Київ
1.2	Zaxid.net	23.02.2021	23.02.2021	Київ, Одеса, Дніпро, Тернопіль, Запоріжжя, Івано-Франківськ
1.3	BBC.UA	20.03.2021	20.03.2021	Київ, Одеса
1.4	Voa.News	27.02.2021	27.02.2021	Київ
1.5	Громадське	24.02.2021	24.02.2021	Київ
1.6	Громадське	23.02.2021	23.02.2021	Київ
1.7	Суспільне Медіа	23.03.2021	20.03.2021	Київ
1.8	GallInfo	30.05.2021	30.05.2021	Київ
1.9	Укрінформ	26.03.2021	20.03.2021	Київ
1.10	032	24.02.2021	23.02.2021	Львів
1.11	Слово і Діло	30.05.2021	30.05.2021	Київ
1.12	ТСН (медіа-ресурс)	21.03.21	21.03.2021	Київ
1.13	ТСН (медіа-	24.02.2021	24.02.2021	Міста України

	ресурс)			
1.14	ТСН (медіа-ресурс)	23.02.2021	23.02.2021	Київ
1.15	ТСН (медіа-ресурс)	24.02.2021	23.02.2021	Одеса
1.16	ТСН (медіа-ресурс)	27.02.2021	27.02.2021	Міста України
1.17	Прямий (медіа-ресурс)	23.02.2021	23.02.2021	Київ
1.18	Прямий (медіа-ресурс)	20.03.2021	20.03.2021	Київ
1.19	5 канал (медіа-ресурс)	1.04.2021	20.03.2021	Київ
1.20	5 канал (медіа-ресурс)	23.03.2021	20.03.2021	Київ
1.21	5 канал (медіа-ресурс)	27.02.2021	27.02.2021	Київ

Додаток №7 Контент-аналіз “Зображення поліцейських та активістів під час мирних мітингів на підтримку Сергія Стерненка у ЗМІ”.

Код	Позиція ЗМІ щодо поведінки поліцейських на протесті:	Поліція: позитив	Поліція: негатив	Поліція: нейтрально	Позиція ЗМІ щодо поведінки активістів на протесті:
1.1	“Цього разу правоохоронців було значно менше і вони не перешкоджали демонстрантам підійти до центрального входу президентського	“Цього разу правоохоронців було значно менше і вони не перешкоджали демонстрантам підійти до	-	-	“По дорозі, біля Верховної Ради, протестувальники запалили фасри, але поліція не заважала ході”. “Приміщення Офісу

	офісу” “По дорозі, біля Верховної Ради, протестувальники запалили фаєри, але поліція не заважала ході”.	центрального входу президентського офісу” “По дорозі, біля Верховної Ради, протестувальники запалили фаєри, але поліція не заважала ході”.			генпрокурора закидали фаєрами та петардами”
1.2	<p>“правоохоронці перед початком акції перекрили доступ до вулиці Банкова, де і розташований ОП, та пропускали людей лише після огляду”</p> <p>“Згодом під Офісом президента в Києві почалися сутички мітингувальників з поліцією. Серед людей розпилили сльозогінний газ”.</p> <p>“до управління поліції доставлено 17 мітингувальників. Слідчі поліції Києва розпочали кримінальне провадження за фактом сутичок. Як повідомляє Відділ комунікації поліції Києва, кілька поліцейських отримали опіки очей, їм надають необхідну допомогу”.</p>		<p>“Згодом під Офісом президента в Києві почалися сутички мітингувальників з поліцією. Серед людей розпилили сльозогінний газ”.</p>	<p>“правоохоронці перед початком акції перекрили доступ до вулиці Банкова, де і розташований ОП, та пропускали людей лише після огляду”</p> <p>“до управління поліції доставлено 17 мітингувальників в. Слідчі поліції Києва розпочали кримінальне провадження за фактом сутичок. Як повідомляє Відділ комунікації поліції Києва, кілька поліцейських отримали опіки очей, їм надають необхідну допомогу”.</p>	<p>“Учасники мітингу, яких налічується декілька тисяч, співають гімн України та вигукують “Слава Україні!”, “Україна понад усе!”, “Один за всіх – і всі за одного!”, Волю Стерненку!”.</p> <p>“кілька десятків учасників акції протесту спробували прорватися на площу перед входом в ОП, в результаті чого сталася сутичка з бійцями Нацгвардії”.</p> <p>“Згодом під Офісом президента в Києві почалися сутички мітингувальників з поліцією. Серед людей розпилили сльозогінний газ”</p> <p>“Також мітингувальники зазначили, що під час штовханини “літали сніжки та каски правоохоронців”.</p>
1.3	“Представників правоохоронних органів саме там було кілька десятків, не	“Коли ситуація загострилася, правоохоронці, які скупчилися		“Представників правоохоронних органів саме там було кілька	“Прихильники Стерненка мали змогу підійти впритул до будівлі

	<p>було захисних кордонів.”</p> <p>“Великих сутичок не було, але в МВС обіцяють знайти і покарати "тих, хто порушував закон”.</p> <p>“Біля самої будівлі Офісу президента було кілька десятків поліцейських (зокрема "поліції діалогу"), але у кварталах поруч - значно більше силовиків і десятки одиниць спецтехніки. В перебіг акції вони, втім, не втручалися”</p> <p>“Коли ситуація загострилася, правоохоронці, які скупчилися біля дверей ОП, наблизилися до протестувальників та намагалися закрити собою будівлю. Але в цілому не втручалися. Масових сутичок з правоохоронцями не сталося”.</p> <p>“Всередині представники державної охорони заблокували двері, виставили щити та тримали кордон. Правоохоронці так само і тут не втручалися”.</p>	<p>біля дверей ОП, наблизилися до протестувальники в та намагалися закрити собою будівлю. Але в цілому не втручалися. Масових сутичок з правоохоронцями не сталося”.</p> <p>“Біля самої будівлі Офісу президента було кілька десятків поліцейських (зокрема "поліції діалогу"), але у кварталах поруч - значно більше силовиків і десятки одиниць спецтехніки. В перебіг акції вони, втім, не втручалися”</p> <p>“Всередині представники державної охорони заблокували двері, виставили щити та тримали кордон. Правоохоронці так само і тут не втручалися”.</p>		<p>десятків, не було захисних кордонів.”</p> <p>“Великих сутичок не було, але в МВС обіцяють знайти і покарати "тих, хто порушував закон”.</p>	<p>ОП.”</p> <p>“У підсумку будівлю ОП розмалювали, табличку "Президент України" підпалили, а вікна вхідних дверей розбили”</p> <p>“Близько 19.30 під гучну музику та вигуки "Волю Стерненку", "Свободу політв'язням" та "Аваков - чорт" протестувальники почали застосовувати піротехніку - димові шашки, петарди та фаєри”.</p> <p>“Почали кидати фарбою в будівлю ОП та розписувати стіни й двері”</p> <p>“Вони били вікна, намагалися підпалити двері Офісу президента.”</p>
1.4	<p>“На відміну від першої акції, що відбулася в день винесення вироку 23 лютого, поліція не перекривала автозаками входу на Банкову і не перешкоджала мітингарям підійти під</p>	<p>“На відміну від першої акції, що відбулася в день винесення вироку 23 лютого, поліція не перекривала автозаками входу на Банкову і не</p>			<p>“Протестувальники тримали плакати "Ні політичним репресіям" та скандували гасла проти міністра внутрішніх справ Арсена Авакова та генеральної</p>

	самі вікна президентського офісу.”	перешкоджала мітингарям підійти під самі вікна президентського офісу.”			прокурорки Ірини Венедіктової”.
1.5				<p>“Поліція перекрила прохід до Офісу президента, тому сам мітинг почався біля паркану навпроти Співки письменників на Банковій.”</p> <p>“Деякі учасники протесту спробували прорвати кордон поліції, у відповідь силовики застосували сльозогінний газ. З боку протестувальників також летіли сніжки. Крім того, був спалений один із шоломів силовиків.”</p> <p>“Деякі учасники протесту спробували прорвати кордон поліції, у відповідь силовики застосували сльозогінний газ. З боку протестувальників також летіли сніжки. Крім того, був спалений один із шоломів силовиків.”</p> <p>“Під час сутичок правоохоронці затримали щонайменше 24 людей. За даними поліції, кілька поліцейських отримали опіки очей. За фактом сутичок на Банковій вже розпочали кримінальне провадження за ст. 342 (Опір представникові правоохоронног</p>	<p>“Деякі учасники протесту спробували прорвати кордон поліції, у відповідь силовики застосували сльозогінний газ. З боку протестувальників також летіли сніжки. Крім того, був спалений один із шоломів силовиків.”</p>

				о органу) Кримінального кодексу України”.	
1.6	<p>“У Києві під час протестної акції на підтримку засудженого активіста Сергія Стерненка між протестувальниками та поліцією сталися сутички. Правоохоронці затримали 24 учасників акції під Офісом президента.”</p> <p>“Правоохоронці не пропускали протестувальників на територію ОП, відкритим до будівлі залишився вхід з боку вулиці Шовковичної. Мітингувальники скупчилися біля воріт і намагалися протиснутися до будівлі. Поліція, зі свого боку, перекрила прохід спецтехнікою та живим кордоном із силовиків.”</p> <p>У Нацполіції заявляють, що під час штовханини учасники акції застосували газові балончики та кидали у правоохоронців фаєри. 27 поліцейських отримали опіки очей, їм надали необхідну медичну допомогу.</p>		<p>“Водночас силовики також розпилювали і сльозогінний газ. Як зазначають ЗМІ, унаслідок сутичок кілька протестувальників постраждали”.</p>	<p>“У Києві під час протестної акції на підтримку засудженого активіста Сергія Стерненка між протестувальниками та поліцією сталися сутички. Правоохоронці затримали 24 учасників акції під Офісом президента.”</p> <p>“Правоохоронці не пропускали протестувальників на територію ОП, відкритим до будівлі залишився вхід з боку вулиці Шовковичної. Мітингувальники скупчилися біля воріт і намагалися протиснутися до будівлі. Поліція, зі свого боку, перекрила прохід спецтехнікою та живим кордоном із силовиків.”</p>	<p>У Нацполіції заявляють, що під час штовханини учасники акції застосували газові балончики та кидали у правоохоронців фаєри. 27 поліцейських отримали опіки очей, їм надали необхідну медичну допомогу.</p>
1.7	<p>"Спіймали "найагресивнішого" активіста, який 100 метрів не дійшов до метро. Ми нікого не чіпали, нас було приблизно семеро</p>		<p>"Спіймали "найагресивнішого" активіста, який 100 метрів не дійшов до</p>		<p>Під час акції пікетувальники кидали димові шашки, палили фаєри. Також вони обмалювали будівлю ОП</p>

	<p>чоловік, звідкілясь виникають працівники поліції та саджають в машину. Єдине спитали чому порізані руки, але у багатьох людей на акції були порізані руки", – сказав Сорд</p> <p>Під час акції пікетувальники кидали димові шашки, палили фаєри. Також вони обмалювали будівлю ОП нецензурними написами та пошкодили вхідні двері.</p>		<p>метро. Ми нікого не чіпали, нас було приблизно семеро чоловік, звідкілясь виникають працівники поліції та саджають в машину. Єдине спитали чому порізані руки, але у багатьох людей на акції були порізані руки", – сказав Сорд</p>		<p>нецензурними написами та пошкодили вхідні двері.</p>
1.8	<p>Поліція перевіряє вміст рюкзаків і сумок у тих, хто прийшов на акцію. Біля ОП встановлено тимчасовий металевий паркан, за яким стоять поліцейські та нацгвардійці.</p>			<p>Поліція перевіряє вміст рюкзаків і сумок у тих, хто прийшов на акцію.</p> <p>Біля ОП встановлено тимчасовий металевий паркан, за яким стоять поліцейські та нацгвардійці.</p>	<p>Акція пройшла мирно. Учасники акції цього разу не запалювали фаєри, а обмежилися лише плакатами та банерами переважно сатиричного напрямку на адресу глави МВС Арсена Авакова, а також закликами до Зеленському не ставати диктатором. Багато плакатів було на підтримку Сергія Стерненка.</p>
1.9	<p>Як повідомляв Укрінформ, під час акції на підтримку засудженого активіста Сергія Стерненка 23 лютого у Києві сталися сутички, внаслідок чого постраждали 27 правоохоронців. 24 активних учасників акції доставили до управліннь поліції, у них відібрали</p>			<p>Як повідомляв Укрінформ, під час акції на підтримку засудженого активіста Сергія Стерненка 23 лютого у Києві сталися сутички, внаслідок чого постраждали 27 правоохоронців.</p>	<p>Увечері 20 березня під Офісом Президента відбулася ще одна акція на підтримку Стерненка. Її учасники розписали будівлю різними написами, розбили шибки вхідних дверей та підпалили табличку на фасаді.</p>

	<p>пояснення і відпустили.</p> <p>Поліція вручила підозри у вчиненні правопорушення п'ятьом учасникам акції та відкрила два кримінальні провадження за фактом цих подій..</p>			<p>24 активних учасників акції доставили до управлінь поліції, у них відібрали пояснення і відпустили</p> <p>Поліція вручила підозри у вчиненні правопорушення п'ятьом учасникам акції та відкрила два кримінальні провадження за фактом цих подій..</p>	
1.10	-	-	-	-	
1.11	<p>При цьому, вхід на територію охороняється співробітниками правоохоронних органів, які перевіряють особисті речі людей.</p>			<p>При цьому, вхід на територію охороняється співробітниками правоохоронних органів, які перевіряють особисті речі людей.</p>	<p>Під Офісом президента проходить мітинг на підтримку Сергія Стерненка. Поки ситуація мирна. Зараз під будівлею на Банковій голосно грає музика, а люди продовжують підтягуватися. Іноді можна почути речівки проти Авакова і Венедиктової</p>
1.12	<p>Поліція нібито "розштовхала і побила" людей, які зібралися біля відділку через затримання Влада Сорда.</p> <p>"Опівночі людей, що зібралися підтримати Змія на вулиці перед відділком, розштовхали і побили поліцейські, заливаючи газом. Били у тому числі лежачих",</p>		<p>"Опівночі людей, що зібралися підтримати Змія на вулиці перед відділком, розштовхали і побили поліцейські, заливаючи газом. Били у тому числі лежачих", -</p>		<p>Спершу учасники поводитися мирно, але незабаром закидали будівлю фаєрами.</p> <p>Згодом окремі демонстранти підпалили табличку Офісу президента, розбили скло на дверях будівлі, а також розмалювали стіни і вікна графіті. Окрім</p>

	<p>- заявляють автори.</p> <p>Товариш Сорда Роман Ратушний захистив затриманого, заявивши, що учасники акції біля Офісу президента не планували бити вікна будівлі, а зробили це "поліцейські провокатори"</p>		<p>заявляють автори.</p> <p>Товариш Сорда Роман Ратушний захистив затриманого, заявивши, що учасники акції біля Офісу президента не планували бити вікна будівлі, а зробили це "поліцейські провокатори"</p>		<p>того, протестувальники намагалися проникнути всередину ОП.</p>
1.13	<p>Правоохоронці застосовували сльозогінний газ.</p> <p>Поліція затримала двох людей. Під час акції вони намагалися запалити шини під облдержадміністрацією.</p>	<p>Затримали 24 осіб. У них взяли пояснення і відпустили.</p>	<p>Правоохоронці застосовували сльозогінний газ.</p>	<p>Поліція затримала двох людей. Під час акції вони намагалися запалити шини під облдержадміністрацією.</p>	<p>Своєю чергою мітингувальники кидали у поліцейських все, що можна — пляшки, сніжки, фаєри, димові шашки та піротехніку, постійно провокуючи силовиків.</p>
1.14	<p>Правоохоронці працюють у посиленому режимі.</p>	<p>Правоохоронці працюють у посиленому режимі.</p>			<p>Учасники протесту біля будівлі Офісу президента в Києві відібрали у правоохоронців кілька захисних шоломів, а потім спалили їх.</p>
1.15	<p>Наразі ніхто не затриманий, але на одного з учасників</p>			<p>Наразі ніхто не затриманий, але на одного з учасників</p>	<p>Активісти кидали димові шашки, перешкоджали руху спеціального</p>

	склали адмінпротокол.			склали адмінпротокол.	транспорту поліції та порушували публічний порядок.
1.16	<p>МВС навіть подякувало мітингувальникам за мирну акцію протесту.</p> <p>Сьогодні ж в Одесі палили фаєри під стінами СІЗО. Учасники мітингу намагалися вигукувати гасла якомога голосніше, щоб загратований Стерненко їх почув.</p> <p>Як на вулиці Банковій, так і під Офісом генпрокурора сьогодні кордонів поліції не було.</p>	<p>МВС навіть подякувало мітингувальникам за мирну акцію протесту.</p>		<p>В Києві під Офісом президента сталися сутички. Під час протистояння з поліцією тоді 24 осіб затримали і потім відпустили.</p> <p>Як на вулиці Банковій, так і під Офісом генпрокурора сьогодні кордонів поліції не було.</p>	<p>Сьогодні ж в Одесі палили фаєри під стінами СІЗО. Учасники мітингу намагалися вигукувати гасла якомога голосніше, щоб загратований Стерненко їх почув.</p> <p>Самі ж активісти оголосили свою акцію безстроковою. І надалі збиратимуться на мітинги.</p>
1.17	<p>попросити, щоб поліція відійшла та пропустила людей всередину на площу біля будівлі Офісу, щоб не провокувати людей. Оскільки є такий соціальний вибух після сьогоднішнього оголошення вироку. Але поліція нас не почула. Аргументи досить-таки смішні. Співробітник “поліції діалогу” пішов за співробітником Офісу президента для того, щоб пояснити.</p> <p>Вони нагнали резерв. Спочатку вони нагнали резерв, а потім почалась штовханина. Вони почали відтіснити людей. Люди почали стояти на</p>		<p>попросити, щоб поліція відійшла та пропустила людей всередину на площу біля будівлі Офісу, щоб не провокувати людей. Оскільки є такий соціальний вибух після сьогоднішнього оголошення вироку. Але поліція нас не почула. Аргументи досить-таки смішні. Співробітник “поліції діалогу”</p>		

	<p>місці й просити, щоб їх пропустили. Почалися ці штовханини, перечний газ почався.</p> <p>Ми намагалися якимось чином достукатися до співробітників поліції, щоб вони збільшенням своєї кількості не провокували людей на сутички. Але, на жаль, поліція не почувала.</p>		<p>пішов за співробітників ком Офісу президента для того, щоб пояснити.</p> <p>Вони нагнали резерв. Спочатку вони нагнали резерв, а потім почалась штовханина. Вони почали відтісняти людей. Люди почали стояти на місці й просити, щоб їх пропустили. Почалися ці штовханини, перечний газ почався.</p> <p>Ми намагалися якимось чином достукатися до співробітників поліції, щоб вони збільшенням своєї кількості не провокували людей на сутички. Але, на жаль, поліція не почувала.</p>		
--	---	--	---	--	--

1.18	<p>Пізніше кореспондент повідомила, що саме на вулиці Банковій немає представників Національної гвардії, проте за квартал від місця проведення акції було помічено приблизно вісім машин для перевезення спецпризначенців.</p>		<p>Пізніше кореспондент повідомила, що саме на вулиці Банковій немає представників Національної гвардії, проте за квартал від місця проведення акції було помічено приблизно вісім машин для перевезення спецпризначенців.</p>	<p>За її словами люди біля ОП палять фаєри, підривають шашки та вимагають волі для політично переслідуваних активістів.</p> <p>Приблизно о 20:00 почалися активні дії мітингувальників, вони почали палити фаєри і запускати їх у стіни Офісу президента, також обливати стіни фарбою і запускали феєрверки до 26-річчя Сергія Стерненка. Сталися невеликі сутички між активістами та правоохоронцями, проте нікого не затримано.</p>
1.19	<p>Акція на підтримку заграбованого Сергія Стерненка з юридичної точки зору не була анонсована, тобто її заздалегідь готували з провокація</p> <p>Колишній депутат додав, що із заступником очільника МВС Антоном Геращенком розбереться історія, але при цьому на наступний день правоохоронні органи підготували 72 підозри і "накрутили" вартість збитків акції протесту, щоб мати можливість проводити негласні розшукові і слідчі дії.ми.</p>		<p>Акція на підтримку заграбованого Сергія Стерненка з юридичної точки зору не була анонсована, тобто її заздалегідь готували з провокаціями.</p> <p>Колишній депутат додав, що із заступником очільника МВС Антоном Геращенком розбереться історія, але при цьому на наступний день</p>	

			правоохоронні органи підготували 72 підозри і "накрутили" вартість збитків акції протесту, щоб мати можливість проводити негласні розшукові і слідчі дії.		
1.20			Поліція без розпізнавальних знаків заштовхала людину в машину, повезла в невідомому напрямку. Адвокатам відмовили в тому, щоб зайти в департамент поліції. Я є свідком і учасником цього інциденту, і теж не маю змоги дати свої покази, і написати заяву", – наголошує свідок Герман.		Стіни Офісу президента перетворилися на суцільне полотно для фарб. Без піротехніки на акції не обійшлося. Усе подвір'я затягнув їдкий дим фаєрів. Табличка на Офісі запалала, а центральні двері лишилися без скла. Минуло менше 10 хвилин, і люди стали в коло біля входу. Ще хвилина і стіни Офісу президента побачили обіцяний подарунок від ув'язненого Сергія Стерненка – салют.
1.21	За півтори години до початку акції, на площі перед Офісом Президента десятки правоохоронців і нацгвардійців. Ще стільки ж на прилеглих вулицях. Та жодних поліцейських кордонів цього разу немає. А правоохоронці – дякують за спокій.	А правоохоронці – дякують за спокій.		За півтори години до початку акції, на площі перед Офісом Президента десятки правоохоронців і нацгвардійців. Ще стільки ж на прилеглих вулицях. Та жодних	На згадку про візит – на стінах Офісу генпрокурора залишають наліпки з двома портретами.

				поліцейських кордонів цього разу немає.	
--	--	--	--	---	--

Додаток №8 Джерела для контент-аналізу ЗМІ

1. Звільнення Сергія Стерненка у Києві вимагали тисячі людей | DW | 27.02.2021 [Електронний ресурс] // DW.COM. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/zviltennia-serhiia-sternenka-u-kyievi-vymahaly-tysiachi-liudei/a-56723917> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
2. Стець А. У Києві та в інших містах України відбулися мітинги на підтримку Стерненка [Електронний ресурс] / Андрій Стець // ZAXID.NET. – Режим доступу: https://zaxid.net/bilya_ofisu_prezidenta_u_kiyevi_ta_v_inshih_mistah_vidbulisya_mitingi_na_pidtrimku_sternenka_n1514876 (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
3. Вибиті вікна, вогонь, піротехніка та розмальовані стіни: гучна акція за Стерненка на Банковій - BBC News Україна [Електронний ресурс] // BBC News Україна. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56470909> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
4. Лігостова О. У Києві відбувся мітинг на захист Сергія Стерненка [Електронний ресурс] / Оксана Лігостова // VOA. – Режим доступу: <https://ukrainian.voanews.com/a/sterenko-mityng-kyiv/5795190.html/> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
5. Власова А. Страх і ненависть на Банковій. Як пройшла акція на підтримку Стерненка (ФОТОРЕПОРТАЖ) | Громадське телебачення [Електронний ресурс] / Анастасія Власова // Громадське телебачення - Останні новини дня, всі надзвичайні новини в Україні | Громадське телебачення. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/strah-i->

- nenavist-na-bankovij-yak-projshla-akciya-na-pidtrimku-sternenka-fotoreportazh (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
6. Сітнікова І. На акції протесту під ОП сталися сутички між прихильниками Стерненка та поліцією: 24 людей затримали, є постраждалі | Громадське телебачення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/na-protestnij-akcii-pid-op-stalis-sutichki-mizh-prihilkami-sternenka-ta-policiyu-17-lyudej-zatrimali> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
  7. Суд відправив під цілодобовий домашній арешт затриманого на мітингу під ОПУ за Стерненка [Електронний ресурс] // suspilne.media. – Режим доступу: <https://suspilne.media/115989-sud-vidpraviv-pid-cilodobovij-domasnij-arest-zatrimanogo-na-mitingu-pid-opu-za-sternenka/>. – Назва з екрана.
  8. Новини України: Під офісом президента відбувся мітинг на підтримку Стерненка [Електронний ресурс] // Гал-інфо. – Режим доступу: https://galinfo.com.ua/news/pid_ofisom_prezydenta_vidbuvsya_mityng_na_pidtrymku_sternenka_365035.html (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
  9. Ukrinform. Геращенко: Ми будемо захищати право громадян на мирні мітинги [Електронний ресурс] / Ukrinform // Укрінформ - актуальні новини України та світу. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3215530-gerasenko-mi-budemo-zahisati-pravo-gromadan-na-mirni-mitingi.html> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
  10. Мітинг у Львові: як жителі вийшли на підтримку Сергія Стерненка, - ФОТО [Електронний ресурс] // 032.ua - Сайт міста Львова. – Режим доступу: <https://www.032.ua/news/3031841/miting-u-lvovi-ak-ziteli-vijsli-na-pidtrimku-sergia-sternenka-foto> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.

11. Slovo i Dilo. Під Офісом президента проходить акція на захист Стерненка [Електронний ресурс] / Slovo i Dilo // Слово і Діло. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2021/05/30/novyna/suspilstvo/ofisom-prezydenta-proxodyt-akczija-zaxyst-sternenka> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
12. Редакція Т. Акція за Стерненка завершилася затриманням письменника і сутичками зі слезозогінним газом: відео [Електронний ресурс] / Тсн Редакція // ТСН.ua. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/akciya-zasternenka-zavershilasya-zatrimannyam-pismennika-i-sutichkami-zi-slozoginnim-gazom-video-1748500.html> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
13. Редакція Т. Акції на підтримку та сутички з правоохоронцями: хто такий Стерненко і чому люди вийшли на протести [Електронний ресурс] / ТСН Редакція // ТСН.ua. – Режим доступу: <https://tsn.ua/politika/akciyi-na-pidtrimku-ta-sutichki-z-pravoohoroncyami-hto-takiy-sternenko-i-chomu-lyudi-viyshli-na-protesti-1732288.html> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
14. Бережанський І. Протести біля ОП: активісти спалили відібрані у правоохоронців шоломи [Електронний ресурс] / Ігор Бережанський // ТСН.ua. – Режим доступу: <https://tsn.ua/politika/protesti-bilya-op-aktivisti-spalili-vidibrani-u-pravoohoronciv-sholomi-1732249.html> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
15. Хмельницька В. Зіткнення між прихильниками Стерненка і копами під судом: в Одесі відкрили кримінальне провадження [Електронний ресурс] / Віра Хмельницька // ТСН.ua. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/zitknennya-mizh-prihilnikami-sternenka-i-kopami-pid-sudom-v-odesi-vidkrili-kriminalne-provazhennya-1732429.html> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.

16. Редакція Т. Із фаєрами, але без сутичок: як у містах України відбулись акції на підтримку Стерненка та політв'язнів [Електронний ресурс] / ТСН Редакція // ТСН.ua. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/iz-fayerami-ale-bez-sutichok-yak-u-mistah-ukrayini-vidbulis-akciyi-na-pidtrimku-sternenka-ta-politv-yazniv-1735099.html> (дата звернення: 03.06.2022). – Назва з екрана.
17. Протести під ОП є соціальним вибухом після оголошення вироку Стерненку – Погребиський [Електронний ресурс] // ПРЯМИЙ. – Режим доступу: <https://prm.ua/protesty-pid-op-ie-sotsialnym-vybukhom-pislia-oholoshennia-vyroku-sternenku-pohrebyskyu/>. – Назва з екрана.
18. Під Офісом президента влаштували акцію на підтримку Стерненка: фото і відео [Електронний ресурс] // ПРЯМИЙ. – Режим доступу: <https://prm.ua/pid-ofisom-prezydenta-vlashtuvaly-aktsiiu-na-pidtrymku-sternenka-foto-i-video/>. – Назва з екрана.
19. НА АКЦІЇ ПРОТЕСТУ ПІД ОФІСОМ ПРЕЗИДЕНТА ПРАЦЮВАЛИ ПРОВОКАТОРИ І ВЕЛАСЯ PR-КАМΠΑНІЯ ДЛЯ МВС – ЛАПІН [Електронний ресурс] // 5ua. – Режим доступу: <https://www.5.ua/suspilstvo/na-aktsii-protestu-pid-ofisom-prezydenta-pratsiuvaly-provokatory-i-velasia-pr-kampaniia-dlia-mvs-lapin-240934.html>. – Назва з екрана.
20. ІЗ РОЗБИТИМИ ВІКНАМИ І ЗАТРИМАНИМ: ЯК У КИЄВІ ПРОХОДИЛА АКЦІЯ НА ПІДТРИМКУ СЕРГІЯ СТЕРНЕНКА – СЮЖЕТ [Електронний ресурс] // 5ua. – Режим доступу: <https://www.5.ua/suspilstvo/iz-rozbytymy-viknamy-i-zatrymanym-iak-u-kyievi-prokhodyla-aktsiia-na-pidtrymku-serhiia-sternenka-siuzhet-239860.html>. – Назва з екрана.
21. "СТЕРНЕНКУ – ВОЛЮ": ЯК МИНУЛА ТРЬОХГОДИННА АКЦІЯ НА ПІДТРИМКУ ПОЛІТВ'ЯЗНІВ [Електронний ресурс] // 5ua. – Режим доступу: <https://www.5.ua/polityka/sternenku-voliu-iak-mynula>

[trokhhodyнна-aktsiia-na-pidtrymku-politviazniv-238047.html](#). – Назва з
екрана.